

מגלת אסתר השנייה

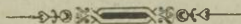
ספור יפה ונעים הנוכד על מוסדות אמת על דבר הנסים
והתשועות אשר נעשו לאבותינו יושבי ארץ פולין וליטא
על ידי אסתר אהובת קאזימיר הגדול מלך פולין. מספר
בלשון צחה וקלה ובמליצה נמלצה ונעימה לנפש אוהבי
שפת קדשנו. ובעת הזאת דבר בעתו הוא.

נעתק משפת אשכנז ונתקן כמעט כלו מחדש לרוח
היהדות ולרוח השפה העבריה

מ א ת

יצחק בן משה רומש

מחבר ספר כור עני, קנאת ספרי קדש וכפר שלמת רשעים.

ווי לנא

בדפוס ר' יהודה ליב ב"ר אליעזר ליפמאן מ"ץ נ"י.

לפ"ק

תרמ"ג

שנת

МЕГИЛАТЪ ЭСТЕРЪ ГАНИНА

Разказъ перевелъ съ Нѣмецкаго языка
I. M. Румшъ.

Дозволено цензурою 16 Ноября 1882 г. Вильна.

В И Л Ъ Н А.

Въ типографіи Л. Л. Маца, на Квасномъ
переулкѣ въ д. Ш. Кисина № 1195/6 1883 г.

דבר אל הקורא

הספור הזה אשר אנכי נותן לפניך היום איננו יליד הדמיון
 הבנוי על אבני בהו, כי אם נוסד על מסדות אמת — מעשה
 שהיה הרשום בספרי דברי הימים למלכי פולין, ונפשות המסחקות
 בו היו נפשות חיות וקימות כמנו היום. העלמה אסתר — אסתר-קא
 לפי מבטא בני פולין — אכן הפנה לספור הזה, היתה אהובת
 קאזימיר הגדול מלך פולין (*). היא פעלה רב טוב לבני ישראל
 יושבי ארץ פולין, ולא לבני דורה לבד, כי אם גם לדורות
 הבאים עד חדל עם פולין מהיות ממלכה בארץ. וכימים ההם
 אשר השך ואפלה כסו את עמנו בכל מדינות אייראפא, ראו
 בני ישראל יושבי ארץ פולין אור גדול תחת ממשלת קאזימיר
 הגדול באהבתו את אסתר אשר היתה לפה ולמליץ לפניו בעד
 עמה האהוב לה מנפשה.

הן אמנם עוד לפני קאזימיר נתנו ליהודים יושבי ארץ
 פולין חקים טובים מידי הנסיך באלעסלאוו פיוס אשר חי שנים
 רבות לפני קאזימיר, וגם עוד לפני הזמן הזה מידי הנסיך
 הגדול — ערצהערצאג — מן אסמרייך, פרידריך איש המלחמה —
 דער שטרייסבארע — וקאזימיר אשר וקם את החקים הטובים
 האלה — שלשים וששה — בשנה השנית למלכותו (**). עוד לפני
 אהבו את אסתר עשרים ושתי שנים (***) אבל המה היו
 לבני ישראל לא לעזר ולא להועיל, כי המלכה אדעלהייד צוררת
 היהודים לא נתנה להוציאם לפעלם ולתת למו מהלכים בארץ.

ויהיו

(* הוא מלך מן ה' אלפים צ"ג עד שנת ק"ל 1333—1370)

(**) שנת צ"ד לאלף הששי (9 אקטאבר 1334)

(***) בשנת קי"ו (1356) ראה קאזימיר את אסתר ונפשו חשקה בה.

ויהיו כנפל טמון אשר בצאתו כבטן יגוע וימות. ומלבד זאת
 המיטה על היהודים עוד צרות חדשות רבות ורעות. גם אחרי
 אשר שלחה קאזימיר מעל פניו ובני ישראל קוו לשאף רוח
 חדש, קמה לשטן להם ראקיציאנה אהובת קאזימיר אשת
 תככים ומרמה אשר שטמה ושאמה את ישראל בשאט נפש;
 ובנבליה אשר נכלה להם רבת צורתם והרעה אותם מכל אשר
 לפניו (* אמנם קאזימיר הגדול היה מלך חסד, אבל נשיו המו
 את לבבו. וקאזימיר אשר קנה לו השם „הגדול“ על הכמתו
 ותבונתו הגדולה, ועל אמוץ לבו ורוחו בכל הליכות מלכותו, היה
 רפה רוח והלש לב באהבת נשים ותמשלנה בו וברוחו, עד
 כי היה בידן כחומר ביד היוצר. ועת צרה היתה ליעקב, עד
 עת חשקה נפשו באסתר ויאהבה יותר מכל הנשים אשר אהב
 לפניו (** והיא באש אהבתה וקנאתה לעמה לא שקמה ולא
 נתנה דמי לה, עד כי בטל קאזימיר את הנזרות הרעות אשר
 נגזרו על ידי אהובותיו בשמו והוא לא ידע ויחדש שנית את
 חקי באלעסלאוו הטובים, וגם נתן חקים טובים חדשים ויתרונות
 רבים — פרוויליגצן — לכל היהודים יושבי פולין בכלל ולאנשים
 פרטים בפרט. וכל אלה היו מאשרים ומקימים בהסכם הזקנים —
 סמאראטמן — באספת המדינה — שיים, לאנדסמאג — אשר אין להשיב,
 ככתוב בספרי דברי הימים למלכי פולין הנזכרים בסוף הספור
 הזה בהערות.

וכן, תחת אשר בכל מדינות אייראפא בימים ההם אכלו

את

(* אהובות רבות היו לקאזימיר וכלן שנאו את היהודים. הנודעות
 בשם הנה: לאוואליער, דאָנא מיראביני וראקיציאנה.

(**) כה חזקה אהבת קאזימיר לאסתר, עד כי כל עמל האספיר להפריד
 ביניהם לשוא היה. וכאמר לו מלאך האספיר כי זאת תהיה לו למזכרת
 עון בס' ר"ה ובהרת כהה בהליכת סמשלתו, ענה: מגם בשמש המאור הגדול
 תמצאנה בהדות כהות.*

את ישראל בכל פה כצאן טבחה מבלי מחסה ומסתור בצל חקים ומשפטים אשר יהיה בהם האדם, תחת זאת בארץ פולין במליצת אסתר וקנאתה לעמה ישבו לכמה תחת צל חקים ישרים וטובים ככל שאר אזרחי הארץ. ומעת ההיא נפצו משפחות בני ישראל בארץ פולין. כי משפחות רבות אשר נרו בארצות אחרות, בשמעם כי היהודים בארץ פולין ישבו לבטח, עזבו את ארץ מגוריהן ויבחרו לשבת בה. על כן עד עתה מספר אחב"י בארצנו ובכל הארצות ממשלת פולין בימי קדם רב יותר כבכל שאר ארצות אייראפא.

ועתה אלו היתה בעם אחר עלמה אשר פעלה רב טוב לעמה כאסתר לעמה, כי עתה כמה מצבות זכרון הציבו לה, כמה גליונות בספרי דברי הימים הקדישו לה וכמה חבורים על אפנים שונים הכרו עליה *) וכל העם מקטון ועד גדול ידעו אותה, תחת זאת בעמנו כמעט אין יודע את אסתר ואת מפעליה הגדולים והטובים. וגם ספרותנו החרישה ממנה וכמעט לא דברה עליה דבר. ואם סופרים אחדים: צ"ר, ש"י בהקדמתו, סה"ד וגדולות שאול יוכירוה לטובה, הן רק יוכירוה בקצרה, עד כי הקורא לא ישים לב לדבריהם.

והחכם גראטץ — חלק שביעי דף 403 — ועמו החכם החוקר הגדול הר"ר מ"ש — בקונטרס הערות לס' קריה נאמנה להח' ש"י פיין — מפשיטים את כל כבודה מעליה ואומרים כי אסתר לא עשתה כל מאומה לעמה, וכי המלך קאזימיר מלכו משך חסדו לעמנו יושבי פולין, ומכזיבים את כל סופרי דברי הימים מהעמים וסופרי ישראל הנ"ל, האומרים כי אסתר הטתה את לב קאזימיר להיטיב את ישראל. וראיתם, כי המלך קאזימיר אשר וקים את חקי באלעסלאוו הטובים בשנת שנית למלכותו, עשרים

(*) והבהולה — יונגרווי פאן ארלאנס למשל.

עשרים ושתי שנים לפני אהבו את אסתר, כאמור למעלה. הן אמנם כדבריהם כן הוא שהמלך קאזימיר הטח הסד לעסנו עוד לפני אהבו את אסתר, אבל זאת נעלמה מהם כי אחרי אשר אשר וקים את חקי באלעסלאוו ומשך חסד לבי, הטו נשיו את לבבו לרע, וכל החקים הטובים היו כלא היו, ועוד נוספו עליהם גזרות רעות בלי ידיעת קאזימיר בידי נשיו, וכיותר בידי אהובתו ראקיציאנה המרשעת אשר לקחה את כל לבו ותעש כל חפצה והוא לא הניא אותה (*). ואך כאשר אהב את אסתר אשר וקים שנית את חקי באלעסלאוו הטובים ויתן גם הקים טובים חדשים, גם מזורים ונפלאים, כאשר יראה הקרא בכוף המחברת הזאת. ועוד דבר טוב על עסנו לפני נסיד שלעויען שאר בשרו, וגם הוא עשה הנחות גדולות לאביו. כאמור למעלה. ועתה הנדי שלם והואב שבע.

זמה שאומר הח' הר"ר מ"ש וז"ל: „ואולם זה השקר— שאסתר הטתה לבב קאזימיר להיטיב את אביו—כדוהו איזה שונאי ישראל אשר לפי דעתם לא היו ב"י ראויים שיתן להם קאזימיר הגדול זכיות וחירות, לולא שעלין בנערה עברית עירנית והנעירתו להטיב את בני עמה.“ לפעיד היא השערה התלויה בשערה ואין לה שחר במח"כ. כי ש"י אשר לפי דעתם לא היו ב"י ראויים לזכיות וחירות לא פתרו ולא עלה על לבם, פן יהשב איש שהמלך קאזימיר נתן לב"י זכיות וחירות יען שראויים היו, כי אם יחשבו יען שהוא היה טוב לב, והיטיב גם לב"י אף שלא היו ראויים, כאשר היטיב גם כן להאכרים עובדי האדמה, אף כי לא היו ראויים לפי דעת כל אצילי פולין בימים ההם, עד כי כנוהו: מלך האכרים—קרול האאאיו— ועוד איך יעוו

פניהם

(*) ועי' בספר דברי הימים Naruschewitz Hist. Noroda

Pol. m. VII.

האמר בפירוש כדכ"י.

VII

פניהם כל כופרי ד"ה לכדות מלבם שקר נגלה כזה אשר כל איש יוכיח בהם ונכזבו, אחרי שמודעת לכל כי קאזימיר אשר וקים חקי הנסיך באלעסלאוו בשנה השנית למלכותו, ובאסתר חשקה נפשו עשרים ושתי שנים אחרי כן? אלו חלפה לה תקופה קמנה, שנה או שנתיים בין קיום קאזימיר את החקים ובין אהבתו את אסתר, כי עתה אולי יכלו הסופרים ש"י להשב שיתעור את הקוראים, אבל אחרי שחלפה תקופה גדולה כזאת—עשרים ושתי שנים! איך יעזו ויכסלו לכדות שקר נגלה כזה? האם עיני הקוראים ינקרו? ועוד מה יענו על הזכיות והחירות שנתן למי באלעסלאוו ולפניו הנסיך הגדול פרידריך איש המלחמה אשר שנימו לא אהבו נערה עבריה כהמלך קאזימיר הגדול?—

סוף דבר אכת ויציב כי העלמה אסתר פעלה רב טוב וראויה היא לברכה ולזכר עולם בספרות ישראל. ובאמת האם לא חרפה היא לנו, כי בת ישראל אשר באהבתה הגדולה לעמה פעלה ועשתה למי ישועות גדולות ואשר בזאת עשתה לה שם לתהלה בספרות העמים*) אויבנו, תשכח מלב עמה מבלי שם וזכר לה בספרותנו!—ומלבד כי בזאת היא לבלתי הבין להוקיר ולהגדיל תפארת עמנו, הלא עון הוא לשכח חסדי אנשי חסדנו! על כן זה זמן כביר אנתה נפשי להציב לה יד ושם בספרותנו העברית. אך לא היה לאל ידי למלאות רצוני מחסרון הזמן הדרוש לזה, להנות מלב ספור יפה הראוי להתכבד אשר ימשך לב הקהל לקרא אותה, גם מהחסרון הספרים הדרושים לזאת, ואולי יתר הרבה מחסרון היכ... ולהעתיק מהספורים אשר קראתי על אדתי בספרי העמים—לא מצאתי ביניהם הנכון והכשר לספרותנו העברית. על כן נואשתי במחשבותי זאת. אולם מה שמה לבבי כאשר זה לא כביר נקרה נקרה לידי מאסף אשכנזי לשנת 1845 בשם ליליען

מאת

*) בשפת פולין ואשכנזי יש ספורים ומיאסרין רבים ושונים. גם בלשון רוסיה: אסתר-קא מאת בולגארין.

VIII

(Lilien) מאת C. Wachsmann המאסף בתוכו ספורים גוסדים על מוסדות ההיסטאריע וכיניהם ספור יפה על דבר אכתר הנ"ל הנכון לספרות העברית. ואמר בלבי, אין זה, כי אם אלהים אנה לידי את הספר הזה, וחשתי ולא התמהמהתי לעשותו מטעמים לשפת קדשנו, ותקנתיו מחדש לפי רוח היהדות ולרוח לשוננו, למען שלא יהיה כזמרת זר בספרותנו העברית.

ועתה קוראים אהובים. אוהבי עמו: ושפת קדשנו קבלו נא אותו באהבה ורצון. ולכי מלא תקוה שיפיק רצון טב. כי מלבד שהוא ספור יפה ונעים ונוסד על יסוד אמת—מעשה שהיה, כי אז היתה עת צרה ליעקב, אבותינו היו אז למרמס ונרדפים על צוארם: אהובות המלך קאזימיר, וביזתר אהובתו ראקיציאנה צורת היהודים המתה את לבב המלך קאזימיר לשים על היהודים מים כבדים, לחמס מהם משפט אזרחים ולגרש כלה מן הארץ כמה אלפים משפחות אשר באו מארצות אחרות לשבת בארץ פולין בשנים הראשונות למלכות קאזימיר. אך אחרי שהרעות והתלאות עברו ראש והגיעו למרום קצן, שלח להם ה' עזרה בצרה—את אכתר, ואויבתם בנפש נפלה מבלי קים, ולכל בני ישראל היה אור, וישבו לבטח בצל הקים ישרים ומשפטים טובים ככל שאר אזרחי הארץ, דבר מהם לא נעדר.

גם הספור הזה יגיה אור על רוח המוסרי של אבותינו ויחכי ארץ פולין. וממנו גם תראו לדעת רוח אצילי פולין ותכונותם, תכֶן הגיונם, שיתותם והליכותם בימים ההם כאלו ראיתם בראי מוצק. וכל אלה נכתב בלשון צחה וקלה ובמליצה נמלצה לחך הקורא. ואל תכיטו אל מראהו וזעיר כמותו, הביטו אל איכותו הרבה, הלא גם אבנים יקרות קטנות הנה ומחירן גדול הרבה ממחיר אבנים גדולות.

„בי אדוני, רבי ומורי, אנא קרא נא את המקרא הזה
 שנית!“ אלה דברי עלמה היפה בכל בנות ישראל, אשר
 דברה אל איש שיבה כבן תשעים שנה היושב אל שלחן גדול
 ולפניו מגלת אסתר פתוחה והוא קורא בקול גדול ובשפה
 ברורה כצעיר לימים באזני עדה גדולה ונכבדה. הישיש הזה
 הוא הרב רבי יאָסען בן יהושע מעיר מיעחאוּו המהולל מאד
 בתורתו, בחכמתו ובצדקתו בכל ארץ פולין: ובימים האלה
 היה בעיר קראקאוּו קרית המלך, כי נעתר לזקני עדת ישראל
 ונכבדיה אשר חלו את פניו לבוא אליהם לפאר בתפארתו
 ובכבודו את חג הפורים. תארו כתאר איש האלהים, כנביא
 ה' לפניו בישראל. בפניו ילינו כבוד והוד, ומראהו נורא
 מאד, עד כי לולא עיניו המפיקות רצון ונדבה, כי עתה כל
 ראיו אמרו, איש קשה הוא. זקנו הלבן כרצי כסף יורד עד
 חנורו על פי מדותיו מצמר יקר הלבן כשלג. גם בבגדיו אלה
 היה נכר ונפלה משאר הזקנים והנכבדים אשר ישבו לו מסביב
 לשמע לקחו, כי המה כלמו לבשו שחורים, ולכבוד האורח
 הנכבד, מחלצות ובגדי משי הרכוסים עד צוארם בקרסי כסף.

בין כל הקרואים הנאספים לכבוד הרב בבית האלמנה
 נאטאן שארת בשר הקרוכה לו, היו נפש שנים צעירים לימים
 אשר הטו אליהם את לבב הקרואים ועיניהם. האחת היא
 העלמה הנזכרת למעלה, בת אחי האלמנה הנודעת בכל העיר
 קראקאוּו בשם, אסתר היפה. וגם אמנם לא אל חנם עשתה
 לה את שם התפארת הזה, כי באמת לא היתה נערה יפה
 כמותה בכל גבול ארץ פולין. אולם לא יפיה לכד הטו אליה
 עיני כל, כי אם החן אשר הוצק בפניה שחבר לה יחדו עם

תם לב וענוה צדק, הן המה כללו יפיה ולקחו לב כל ראיה, ובאשר היא שם עיני כל עליה נשואות. האלמנה נאטמן התהדרה תמיד בשארת בשרה היפה והתימרה בכבודה, ראשונה כי ידעה מאד שבנה אליעזר השקה נפשו בהעלמה ויאהבה אהבה נצחת, ולבה היה נכון כמותו כי בת אחיה— אסתר היפה, אשר לשוא התחרו כל בני הנעורים מנכבדי העיר לבקש ממנה אהבה, תהיה לימים יבואו אשת בנה. שנית, באשוי אסתר היתה בת יורשת נחלה והון רב, ככיר מצאה ידה ללבש מהלצות ולעדות עוזי עדים יקרים בימי שבתות ומועדים, ותאצל מהודה גם על דוותה. כן היה גם היום — ביום הפורים הזה —. כאשר הופיעה אסתר כבנדי תפארתה: עדי זהב על לבושה, צעיף יקר על פניה, רביד זהב ופנינים יקרים על צוארה שן וכנף המקרה (פערער פאָלער) בידה, ועל כל אלה לבשה הכל בטוב טעם ודעת, ששה האלמנה בלבה ועליצות נפשה פנימה הופיעה נחרזה על פניה, בידעה כי שארת בשרה וכלתה לימים יבואו, תוסיף היום להפליא בהודה והדרה את כל ראיה הפלא ופלא, וכל הקהל הגדול והנכבד הבא היום בביתה רק אליה ישגיחו ורק אליה יתבוננו. אולם אף כי אסתר היתה באמת היפה בכנות, בכל זאת לא במתת שקר התהללה האלמנה, באמרה לפני מכירותיה ומיודעותיה שבנה אליעזר לו הצדקה לבקש אהבה מאסתר ולהפיק רצון ממנה, כי לפי טובו ויפיו היא לו יאתה, וגם כל יושבי קראקאו יאמרו לַיְיָֹּק הוּא טוֹב הוּא.

אחינו בני ישראל בכל ארצות מגוריהם לא הבדילתם התולדה איש מעל אחיו בתארים וחזות פניהם כאחינו יושבי ארץ פולין. בהם פנים מפניה שונים אין, וכל ראיהם יאמרו כי נפלנו בידי התולדה לשתי מפלגות עם פנים שונים אשה מעל רעותה. פני האחת אין כמהם ליפו ולוקחים לב כל

ראיהם, ופני השנית אין כמהם לרוע, וכל רואם ירוד מהם. אליעזר בן האלמנה היה מן המפלגה הראשונה: פניו עגולים כאנן הסהר, לחייו, הוטמו ושפתיו קצובים ומתאימים יחד, ועליהם יופיע הוד עלומים בלתי מנאליים ונאלחים בחלאת זמה וחטאת בני נעורים; בפניו תלין דאבה הרישית השופכת עליו רוח הן ותחנונים. קוצותיו תלתלים יורדות ימינה ושמאלה עדי זקנו הקטן המכתיר את לחייו. עיניו תלויות וערוכות בלתי סרה אל אסתר אשר כל עין חותה בה, כי כל לבה ומעינה בדברי הרב אשר קרא.

„בי אדוני רבי ומורי, אנא קרא נא עוד הפעם את המקרא הזה!“ אמרה אסתר שנית בנשוא הרב את עיניו אליה ויעמד רגע מקרא.

ויען ויקרא: „אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים, כי אם ההרש תחרישי בעת הזאת רווח והצלחה...“

בקרא הישיש את הדברים האלה קמה אסתר מעל מושבה ותט את גויתה קדימה נגד הקורא, כי בקשה לשמע כל הנה היוצא מפיו לבלי תאבד ממנה גם אחת. וכאשר הוסיף הרב לקרא, כן העטיקה מחשבות, ושרעפיו: רבו בקרבה, עד כי לא שתה לבה לכל הנעשה לה מסביב. אך בסגור הרב את המגלה הקיצה כישנה ותאמר פתאם בתם לבה כפראשונה.

„בי אדוני, כל יושבי ארץ פולין יכבדוך וינשאוך לכל לראש, ושומעך הולך בכל קצוי ארץ וים רחוקים, על כן סלה נא לאמתך, עלמה אין בינה, כי וזערב את לבה לשאל את פיך ולערך לפניך דברים אחדים אשר עלו על לבבה בקראך את הספוי הקדוש הזה.“

„שאלי נא בזני ככל אות נפשך, ואני אשיב לך על כל דברך, והעקב בלכך אשר יסיתך בשפק אשים למישור.“
ענה הזקן ברצון.

ותען אסתר ותאמר: „כאשר לקחה אסתר לבית המלך אחשוורוש בעיר שושן, האם לא היתה עליה המצוה לבחר במות מלהיות לאשה להמלך אחשוורוש עובד האלילים? — והיא לא כן עשתה, כי אם הואילה להיות לו לאשה; וזאת לא זאת, כי אם גם הוסיפה על חטאתה פשע מבלי הנד את עמה ואת מולדתה כאשר צוה עליה מרדכי אומנה, מיראתם פן אם יודע עמה לא יחפץ בה המלך. האם לא חטאו בזאת הטאה גדולה?”

ויען הזקן ויאמר: „אמנם כן, אלו עשו זאת מרדכי ואסתר למענם, לטוב למו, כי עתה באמת חטאו חטאה גדולה ועונם היה גדול מנשא, אולם המה לא למענם ולא לטובתם עשו זאת, גם לא ברוחם כי אם ברוח ה' אשר נוססה בם, והמה לא היו, כי אם הכלי ביד ה' אשר נחר בם להציל את אחיהם הלקוחים למות והמטים להרג; כי גם בימיהם היתה עת צרה ליעקב ובני ישראל חיו בצוק העתים, וכמנו כמהם הטו שכמם תחת על הגוים הכבד, לכן לא חשב ה' זאת למו לעון, כי אם גם לצדקה.”

„אם כן רבי ומורי,“ אמרה אסתר. „אם נקרה נקרתה כזאת בימינו אלה, אזי גם עתה לא חשב ה' לבת ישראל לעון בעשותה כמהם?”

„לו היתה זאת לעזר ולהועיל לבני עמנו, כי עתה, מלבד שה' לא חשב לה לעון, כי אם חשב לה גם לצדקה, וגם עליה המצוה לעשות זאת.“ ענה הרב. „וביתר שאת כי הגוים בימים האלה יודעים את ה' ואותו יעבדו ואינם עובדי אלילים כהגוים ההם אשר היו בימי מרדכי ואסתר.”

ותוסף אסתר ותשאל: „אולם אלו היתה העלמה אסתי הנקובה בכפר ה' אהובת רע, אזי מה היה משפטה לעשות? למי תת היתרון? אם לעמה ולכגד ברעה, או לרעה ולבגד

בעמה

בעמה — לבלתי ההיש לעזרתם ולעמד מרחוק לעתות בצרה?"

„היתרון לגדול מן הקטן, להכל מן החלק, ואחרי רבים לנטות! —“ ענה הישיש. „אם היתה כזאת, כי עתה עליה המצוה להפר את בריתה עם אלוף נעוריה ולשום את כל לבה ומעינה לשלום עמו וטובו. וגם אמנם לפי דברת חכמינו זכרם לברכה היתה אסתר איש — אישת מרדכי.“ הזקן עמד מדבר רגעים מספר, ובעת הזאת נשאו הקרואים את עיניהם על אסתר ויתבוננו אליה שבעי רצון על איש קנאתה לעמה. אחרי כן הוסיף הישיש לדבר נדבה ויאמר: „לבי יעלץ בתי, בראותי כי שמת את לבך ומעינך לימים מקדם — לימים אשר בנות ציון ישבו על גרם מעלות המלוכה, ובני יהודה לפני מלכים התיצבו. אבל בימינו אלה הה, נשינו טובה ואך צרה וצוקה, לחץ ועני לנגד עינינו, והימים הבאים הולכים הלוך ורעים. עוד לפני שנות מספר, בשבת המלך קאזימיר על כסא מלכותו קוינו לטוב בארץ הזאת, כי המלך קאזימיר מלך חסד הוא ורוחנו לא זרה לו. הוא נתן חקים טובים ומשפטים חדשים לטוב לנו; רבים מאחינו יושבי ארץ פרייסען וארץ שלעזיען עזבו את ארץ מולדתם ויבחרו לשבת בארצנו ארץ פולין; חזון שלום חוינו לנו ועתים טובים נשקפו לנו ולכל אחינו. אולם לו משל המלך כלכבו וכרוחו, כי עתה באמת תוחלתנו לא נכזבה, וישראל הוסיף יום יום לשא ראשו ולזקף את ערפו הכפוף, אבל המלך קאזימיר רוחו לא נכון בקרבו, מתהפך לרגעים כחומר חותם, ולא ברוחו ימשל בעמו, כי אם ברוח הנשים המושלות בו, ולכל אשר תחפצנה תטינה אותו: המלכה אדעלהייד היתה אשה קשה ורעת לב, היא צררה אותנו בכל איבת נפשה, והשוד והלחץ שבו לאיתנם הראשון. גם כאשר נלאה המלך הכיל את רוחה הקשה ומרי לבה וישלחה מעל

פניו, אמרנו יש תקוה, אבל הה, לבנו לא חוזה כי רעה גדולה ממנה נשקפה לנו, ולא ידענו כי יש אשר בעקבות הרעה תכב רעותה הרעה ממנה, וצרה אחת תכל ארחות אידה לאחותה הגדולה ממנה: המלך חשקה נפשו בבת ארץ באהמען, בעלמה ראקיציאנה פאן קאפידלא, היא קנתה את כל לבו והוא בידה כחומר ביד היוצר. והמעט ממנה שהמלך קאזימיר מבלתי יכלת לנשא זאת רוח הקנאה הנסוכה בקרב המלכה אדעלהייד שלחה מעל פניו ויגרשה מארמון קארנאוויץ לשוב לבית אביה גמד העסען, ואותה, את העלמה ראקיציאנה, לקח לארמונו, כי אם גם זאת דרשה מאת המלך לבוא אתה בקסוות ברית הנשואין כדת וכיון על ידי הכהן הגדול* מקראקווד קרית המלך.

בכל זאת נומרים נאמנה, ענה אחד הקרואים אף הוא חלקו. כי ברית הנשואין לא היתה כדת על ידי הכהן הגדול באמת, מי גם לעמים. יש ויש נומרים כי האב והכהן** מן מיניעין התחבש בעד כסף רב לכהן הגדול אשר ראקיציאנה לא ידעה ונתנו עדה, ויש אשר אומרים כי כהן נזיר (מענד) הנם מנחזו כמזאליין וזשה את הרמיה הזאת וגם הצליחה בידו.

יתהי גיך שיהיה, ענה הרב. „תדבק הזה נהיה לשוטט בצדנו, לקי באפנו ולסילון ממאיר וקוץ מכאיב בעינינו. המרשעת ראקיציאנה אויבת את עמנו בני ישראל בכל שאמה בנפש. היא מקור כל הרעות והתלאות המוצאות אותנו, וממנה

תוצאות

(*) לפי דת אמונה הקטולית, יחלקו הכהנים מסדרי הקדושין במעלותם לפי מעלות הבאים בברית הנשואין. והמסדר קדושי המלך הוא או האפיפיור (אטבסט), או לכל הפחות כהן גדול (ערץ בישאף) ואם סדר הקדושין כהן פחות במעלה סבוון גדול, הקדושין אינן תושפין.

(**) אבט. כהן ראש לבית תפלה גדול ותחת ידו הנכסים אשר לכה"ת והמה נקדמים: אבטיי, והוא גם כן כהן ממדרגה גדולה אבל לא ככהן גדול.

תוצאות לכל המסים החדשים וכסף החמסים המכבידים עלינו כעבטיש; בלעדה לא רצתה נפש המלך בם ולא קים אותם לעולם. הן, גאחי, גמר הישיש את דבריו במנד ראש ובקול עצבון. „עתות המלך אהשוורוש שבו לקדמתן: ושתי מרשעת זרעת לב תנדיל עלינו עקב, ועם ה' תשים למרמס; אבל מאין יבוא עזרנו? הישלה ה' את עזרתו — את אסתר להצילנו מיד הזדים העריצים השואפים לבלענו?”

„הוא בעתה יחישנה,“ ענתה העלמה אכתר בקול רם וחזק ומעיניה ככידודי אש התמלטו, וכל פניה פני להכים כנביאות ימי קדם בהנבאותן. „ומה? האם אין ה' עוד בקרבנו? איה יושב הכרובים אשר שכן בציון הר קדשו? האם חלף עבר ואיננו? איה העוזו והאדיר המביט לארץ ותרעד, יגער בעמים ויבהלון? איה המחריב בנערותו מצולה ושם מעמקי ים דרך לעבר נאולים? איה זרוע ה' המהצבת רהב, המהפכת לנד נוולים ותנער פרעה וחילו בים?!“

„עת הנפלאות כבר חלפה הלכה לה ויבוא קץ הנפלאות,“ ענה אחד מן הקרואים סר וזעף. „עתה מקרוב שבתי מארץ אבותינו, אחרי שלחי שמה את דודי הזקן אשר נפשו כלתה ונכספה לשוב לעפרה. שמעתי את האימאן* קורא את העם לתפלה מעל מגדל המאשעע** הבנוי על שתות בית מקדשנו; עליתי על הר ה' — הר ציון, והנה חרשוהו הורשים, ושמה באשר בימים מקדם היכלי מלכינו בנאונם והדרם נשקפו, יאריך הערכי למעניתו; התהלכתי לארך הירדן עד הים הנקרא כנרת, יען שגליו לפנים ככנור המו: ראיתי חופו העתיק, אבל דומית מות חופפת עליו; הרוח ירים גליו כבימי קדם, אבל

(* כהן וראש לבית התפלה אשר לבני אמונת מחמער. יהוא קורא את העם להתפלל.
 (** בית תפלה לבעלי אמונת מחמער.)

אבל אין תרן ואין נם, גם כל נפש חיה אין, והים כנרת שוכב בודד למעצבה ככנר אין חפץ בו.

„אתה אומר: בא קץ הפלאות?“ קראה אסתר בנרון, אחרי אשר ברב כח עצרה במלין עד כה. „הן לעיניך פלא אחר הגדול בכל הפלאים. הן אמנם שתות מקדש ה' נהרסות, ארמנות מלכינו לעיים היו, הר ציון שדה יחרש, עמק יזרעאל וחופי ים כנרת היו לשממה, אבל האם לזאת נשית לב? הבזאת תוכיח כי בא קץ הפלאות? הלעולם יעמדו? גם מבצרים משגבים והיכלי תפארה הלא התעתדו לגלים, ויש לאל יד אנש לערות ערים בצורות עד היסוד בם, עמקים יתבקעו וחופי ימים עתידים לשממה; כל מעשי ידי אנש הלא יכלו ויאבדו. אולם האם עצרו כה עריצי הנזים בכל הענוים הקשים והאכזרים אשר כל פה לא יקבם, כל יד עמל ואכזריות חמה, רצה וחרב מלחמה עם כל מלאכי זעם ועברה — האם עצרו כה להכחיד ולהשמיד עם קטן ודל? נתון הוא כצאן למכה, ננש ונענה, ממשך וממרט, נדכה ונבזה, כל זאת באתהו והוא עודנו חי וקים, הולך הלוך ורב על פני כל הארץ, לא ישכח ולא יעזב את דתו ואת תורתו, יחזיק בכל מעוזו בבריתו עם אלהיו, לא יעזב דרכו ומשפטו ובאמונתו יחיה! ועתה האם נפלאות עוד אינם ובא קץ הפלאות?!“

כהנביאה אשת לפידות נצבה אסתר בין הקרואים: כפיה פרושות, עיניה דלו למרום ופניה פני להבים מעוזו קול מדברותיה החוצב להבות אש, שלהבת-יה. ותוסף שאת מדברותיה באש קנאתה לעמה ותאמר: „אם כל הפלאות האלה כאפס וכאין בעינינו, הלא כל פלא אין, ונפלאות כל נעשו מעולם! איה עמי ימי קדם הרבים והעצומים אשר שטמו ושאטו בכל שאטם בנפש את העם בו בחר ה' לעם סנולה מכל העמים אשר היו אז בארץ? איה בני עמלק גברי החיל,

אנשי

אנשי המלחמה? איה חיות פלשתים נושקי רומי קשת? איה גברי טואב ועמון? נסיכי חשבון, עשתרות ובשן עליזי גאותם אימו? מה היה לעריצי הגוים אשור ובבל מרגיזי הארץ מרעישי ממלכות אשר אכלו את ישראל בכל פה? הִיחֲשָׁבו מתי מספר הקאפטען*) ההולכים שחוח תחת שבט הנוגש מאנשי צבא תוגרמה העריצים להקרא בשם עם קדומים — עם מצרים העצום והנורא? — תחת אשר שארית ישראל — האניה הסערה ברוח סערות הזמן מן הוא והלאה, תלחם בזרוע כח עם גלים נצים זה כשנים אלפים, ועד כה לא צללה במצולת ים התלאות ולא טבעה בהמון דכיהן? לא לא! אין זה כי אם קצר רוח וחסר אמונה לחשב כי היד הבוקעת ים והכותבת על קיר בלשאצר כי מספר רגעי חצו, היד הזאת קצרה ולא תעצר כח להושיענו לעתות בצרה!"

ככלות אסתר את דבריה נפתחה הדלת ואיש זקן בא אשר כל הרואה הביר שהוא נכבד ונשוא פנים בעדתו, כי בבואו הביתה קמו כל הקרואים, זולתי הרב רבי יאסען. הוא היה אחד מזקני עדת ישראל בקראקאוו; בידו גליון וחותם גדול עליו ובפניו תלין דאכה ועצב. דומם באין אמר ודברים מסר את הגליון להרב, והוא אך התעייף עינו בו הציקו בחרדה על השלחן.

"אם כן איפוא אמת נכון הדבר, ולא שמע שוא בפי פתאים וחסרי לב, או מחשבת און אשר בדאו מלכם חורשי רע, כאשר דמינו עד כה!" הגה הרב נכאים. "באמת נתן המלך צו לגרש את כל היהודים מגרי פולין אשר לא נולדו בה, זולתי אלה אשר נתן להם הרשיון מראש להאחו בה;

ומי

*) הקאפטען הוא שבט קטן ודל בארץ תוגרמה אשר לא יתחתנו כי אם בבני שבטם, יען עמסורת בפייהם כי מוצאותם מבני מצרים — עם ימי קדם.

ומי אשר יזיד בערמה לבוא ולשבת בה בכתר, עַנֵּשׁ יעֲנֵשׁ
לְשֹׁלֵם לְאוֹצֵר הַמֶּלֶךְ שְׁלִישׁ הוֹנוֹ וּרְכוּשׁוֹ, כֹּאֲשֶׁר רָשׁוּם בַּפְּקוּדֹת
הַמֶּלֶךְ בְּאֵר הַיֵּטֵב!”

רבי הקרואים שרקו ויניעו ראשם, ומהם קרעו גם בנדיהם.

„ואחינו בני ישראל,“ אמר האיש אשר הביא זאת הגליון.
„יותר משישת אלפים נפש עזבו את ארץ אשכנז ארץ מולדתם
וישבו בארץ פולין מאז ישב המלך קאזימיר על כסא מלכותו,
בשמעם כי מלך חסד הוא ועינו עלינו לטובה.“

„וגם אמנם כן מלך חסד הוא!“ ענה אחד הקרואים.
„והפקודה הרעה הזאת היא רק פרי מחשבת בת הבליעל
אשר תמשל בו ככל אות נפשה.“

„עלינו לשית ולבקש תהכולות להטות לגבה אלינו
במנחה;“ אמר עוד אחד מהקרואים בלט, ועינו שוטטו
בכל הבית לראות אולי יש בו איש זר.

„הן הן,“ ענה הראשון. המנחה תקח מידנו ברצון והועל
לא תועיל לנו, כי תאמר שאין להטות לב המלך אלינו.“

„אך אם אתם לו שמעוני,“ ענה ואמר עוד אחד
מהקרואים, „כי עתה יעצתי להטות אלינו בכסף את לבב
הַיִּזְרְאֵלִי (*). מקראקאו או מעיר פלאצק והוא יפגע לנו במלך
לתת לנו רשיון לבוא לפניו לדבר את דברינו.“

„זאת לא תקום ולא תהיה,“ ענה עוד אחד. „ראקיציאנה
תעיר את כל כחה לעצר בעד המלך למלאות משאלתנו;
אך אני יעצתי למסר לו מכתב בקשה.“

„גם זאת לא תהיה,“ ענה הראשון חושים. „מי הוא
זה אשר יערב את לבו למסר ליר המלך? אחד הפחות והמננים
לא

(* פחה או שר פלך (שטאטטהאלמער) בממלכת פולין בימי קדם.

לא יעשה זאת, גם אם גתן לו מלא ביתו כסף וזהב. כי איך יתנו להם גאונם וגאותם לעשות דבר במלאכות היהודים הנבזים בעיניהם, ואחד השרים הקטנים לא יעשה זאת מיראה מפני הכת הבליעל ראקיציאנה פן יבלע לו.

שמעו נא לי ואיעצכם נא עצה. ענה אחד הקרואים אשר החריש עד כה. „אבל האיש אשר יערב את לבו לעשותה והיא לא תצלה בן מות הוא. וזאת עצתי: לערך על גליון באר היטב את כל השוד והחמס, כל העשק והמרוצה אשר עוללה המרשעת, לא לנו היהודים לבד, כי אם גם לאי-יהודים, וכל זאת תכתב בדברים נמרצים ונמצים אשר יחדרו בלב הקורא וכנפשו פנימה. כל עלילותיה כרשע וכל איש אשר עברה עליו רעתה ינקבו בשמות, איש איש לבדו, גם העת והיום לא יעדרו, ואז נבחרה לנו אחד מעדתנו לבקש מאת המלך לשמע את דבריו, מבלי הנד כי במלאכות כל העדה הוא הולך, כי אם דבר נחוץ לו לעצמו אל המלך, ודבר מצער כזה בל ימנע ממנו, ואז תהיה עת מצוא למסר למלך את הגליון.“

עצתך אשר יעצת, אמר הרב רבי יאסען בשחק היוצא מכאב לב. „דמיונה כעצת העכברים אשר שתו עצות בנפשם להמלט מיד החתול האוכל אותם בכל פה, ונועצו לב יחדו לתלות על צוארו פעמון, וכשמעם את קול הפעמון יברחו וימלטו מידו. העצה הזאת ישרה בעיני כל העכברים; וגם אמנם עצה טובה ונכונה היא, אבל כאשר היו נכונים להשלים עצתם, והנה כאב אנוש, כי לא נמצא גם אחד בהם אשר ישים נפשו בכפו לגשת אל החתול ולתלות את הפעמון על צוארו, ועד עתה יבלעם ככל אות נפשו. האם באמת תדמה כי ימצא גם אחד ממנו בכל ארץ פולין אשר יחרף נפשו למסר למלך את הגליון?“

„אין גם אחד, אין גם אחד!“ ענו פה אחד כעשרה מהקרואים. מי אשר יערב את לבו לעשות זאת, נכון בידו יום השך—למות מות רשעים.“

„לא לא!“ ענה הרב גם הוא. „אין גם אחד! ולמי הצדקה לדרש מאיש לערות למות נפשו לבלתי הועיל. ואנחנו אין לנו על מי להשען, כי אם עליו אשר אליו יקרא נעים זמרות ישראל לאמר: הבה לנו עזרת מצר ושוא תשועת אדם!“

„רבי ואלופי, למה עמדת מלקרא את סוף המקרא?“ קראה אסתר פתאם כנפעמה מרוח ה'. „למה לא תשים את לבך להמקרא הכתוב הלאה אשר כתרועת שופר יריע בנפשי פנימה? ומה? האם גם רוחך, אתה ראש כל תופשי התורה, קצרה? וגם נפשך לא תשמע הקול האדיר והחזק? הבה, אתם אישים, תנו לי עלמה אין אונים לקרא באזניכם את דברי הנבר הוקם על: באלהים נעשה היל והוא יבוס צרינו!“

בקרא אסתר את הדברים האלה היה מראָה כמראה אשה נביאה בנוח עליה רוח ה': כפיה פרושות השמים, על פניה הופיע אור בהיר כאור השמש, עיניה נשואות למרום ומזרות זיקות, רשפי אש, שלהבת-יה. לשמע דבריה הלוחטים הביטו כל הקרואים איש בפני רעהו ויתמהו, עד כי נחבא קולם והעתיקו טהם מלים. אך אחרי עבר רנעי מספר פתח הרב רבי יאמען את פיו ויאמר: „לך נאווה תהלה, בתי, כי יש את לבבך להשליך את נפשך מנגד בעד שלום עמך וטובו, אבל כה גברים דרוש לחפץ זה.“

„אנא סלה נא לי אדוני!“ ענתה העלמה אסתר ועל שפתותיה עבר שחק אשר כל ראהו חזה בו בוז וקלס. „אם כה הנברים האלה היושבים פה יתן לי ישועות כל תעשינה לעולם

לעולם; הנברים האלה עשים כאשר עשו הנברים בשושן:
ישאו מספד, יצומו ויבכו, אבל אין גם אחד יגבר חילים לקדם
פני הרעה, — ועתה, הבה, אם יחסר לכם כח לב העלמה
אשר התאזרה עז לבא אל המלך אחשוורוש, הלא עליכם
המשפט לקנות חכמת לב הגבר אשר שלח אותה אל המלך.

פני הנאספים האדימו כי נכלמו מדברי אסתר ורבות
נדברו איש אל רעהו על דבר עצתה, אבל כלם ענו פה אחד
כי אין חכמה ואין תבונה להשלים עצתה. בין כל המדברים
היו נפש שנים אשר החרישו עד כה ולא דברו דבר. האחת
היא בעלת הבית, האלמנה נאטאן, כי מחשבות צוררות אשה
את אחותה התרוצצו בקרבה ולבכה פחד ורחב: בזכרה את
הכבוד הגדול אשר תנהל, בהתיצב בת אחיה וכלתה לימים
יבואו לפני המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה, ורחב
לבכה; אבל בהשיבה אל לבה, אולי לא תצליח דרכה, הלא
בנפשה הוא, ופחד לבכה; השני אשר החריש עד כה הוא
אליעזר בן האלמנה. עתה פתח את פיו ופניו האדימו בתולע.
ויען ויאמר:

„הן בכל העיר קראקאוו, ואולי בכל הארץ אין איש
אשר רעת אסתר תגע עד לבו כמני, ואם אסון יקראנה
בלכתה אל המלך, נבחר לי מות מחיים. אולם מי הוא הוֹד
אשר יזיד לגעת בה לרעה, בה-העדינה הדבקה בה' בכל
לבכה ונפשה, טובת השכל והיפה בנשים! — האם אין שמעה
הולך בכל העיר קראקאוו כי אין כמוה יראת ה' ותמימת לב
בכל בנות ישראל? וכל אצילי פולין רוזני הארץ הבאים כמעט
יום בבייתנו לשתות כוס יין אונגער, האם לא יתנו לה כבוד
ויקר כאשר נאווה לשרות נשי החורים? מי יתן והיה לאל
ידינו להטות לב אחד הסגנים להיות עליה קְתָרָה ולפגע לה

במלך

במדק, ליער לה מועד לשמע דברה, כי עתה לא היה כל אטון בדרכה; גם דבר נהוץ הוא כי איש איש ממנו יכתב ידו על מכתב הבקשה.

„כן, כן דברת!“ ענתה אסתר בקול נמרץ. „הנה הארון סטאניסלאוו קריצקי הסטארַאסט (* מווילנא נפ הוואיוואדע השמן והבריא מן טראקי אשר דרכו לצחק תמיד ולהתל ככל איש, והמזכיר הראשי (**)) מנפת ליטהויען, פעמער פאק, כל השרים האלה המה עתה בעיר, ומדי יום ביום בבקר באים הם אלינו הביתה לשתות בקבוק אחד או שנים יין ארענבורגער או רוסטער, כדרכם תמיד לשתות בבקר השכם בתור שתית שחרית. השרים האלה...“

„אמנם כן,“ ענתה האלמנה נאטאן חלקה אף היא ותשמע את דברי אסתר בדבריה, בהפצה להתהדר לפני הקרואים בקרבתה גם היא אל השרים. „כל השרים האלה טובים לנו מאד. וגם אמנם, האם נפלאה היא! הלא יין אונגער ורוסטער אשוי לי טוב מכל ספרת הצמוקים הנמכרת בכל העיר בתור יין ארענבורגער הטוב; כל יושבי פולין יענו כי כנים דברי, וביתו שאת פחת קראקאוו כי הוא שותה כל היין למינהו אשר בעיר ואשר בפרורים, באמרו שעליו לחשב ולדאג לשלום יושבי העיר, ועל כן הראה לדעת שאין כיני בכל העיר. זה עתה מקרוב בא הארון הטוב אל ביתי סר וזעף ויאמר אלי: „אבי, שם הנעל הזהב (***) הכדוני במדק פנוליס בתור יין טאקיי הטוב אשר טעמו היה לחכי כטעם ריה הלמות, וכמים המאררים בא בקרבי; הביאי לי כד מלאה מהחבית הישנה העומדת לימין הפתח (להארון רב החסוי נבעו כל מצפתי המורתך

(*) שר המחוז בארץ פולין בימי קדם.

(**) גראס קאנצלער.

(***) שם בית מרוח אשר על השלם שלו היה מצויר נעל זהב.

המרתף שלי) לתקן משחתי בקבתי אשר שחתי במרק הפנולים, והיום בבקר עוד לא טעמתי מאומה, כי אם היין המשחת, שנים עשר ביצים קשים וכשני קערות מרק ירק. ואך פלה כלה האדון רב החסד לשתות כז אחת או שתיים מיין מאקאי שלי אורו עיניו ושב לאיתנו הראשון, ועתה הוא בריא אולם כהדגה אשר במים.

הן, דבריד, רבקה, העירו בקרבי רוח עצה אשר יש תקוה כי בה נִשְׁעַע. "אמר ראש עדת ישראל בקראקאוו. האדון הפחה טוב לי מאד, הלא אני הוא בן משק ביתו וכל מחסורי ביתו עלי, אם הוא יבטיחני לבקש מאת המלך לתת מועד לאסתר להרעות את פניו. ישמר את מוצא שפתיו, ונאמנה יפיק רצון מן המלך, כי מעולם לא השיב המלך את פניו."

בעת אשר חקראים הבו ונועצו יחדו על דבר הראות אסתר את פני המלך נחפו משרת האלמנה לבוא החדרה. הוא היה שאר בעור אי-קרוב למשפחתה, הוא הסוכן על היין במרתף האלמנה, הוא הקונה והמריק מכלי אל כלי, הוא המוציא והמביא בבית, סוף דבר, הוא היה פנת כל בית האלמנה, ובלעדו היה הבית כאניה כלי תרן. ויאמר אליה בחפזון ובהלה לאמר: "בואי נא מהרה, הנני אומר לך עושי, חושי לבית היין! כל הבית מלא מפה אל פה שרים וסגנים! נפלאות יה! רואה אני שהיום הרת גדולות ונצורות, נכון לבי בטוח שהיום ימתיקו סוד ויתיעצו על צפונות וגדולות, כי את כל שותי יין השליכו אחרי הדלת והמזוזה וידרשו יין ממנים שונים ורבים, הלא אות הוא כי היום גדולים יהיו חקרי לבם."

"חיש מורוהו, שמא אל, חיש מהרה הנני באה!" אמרה בעלת הבית בקומה ממושנה בחפזון. לבי נינד לי כי היום יהיה

יהיה מחזה נחמד למראה בבית היין. שמע נא שמואל, הסירה את כל כלי המשקה הטובים והיקרים: כלי הזכוכית הטובים מן ווענעדיג הסירים מהר מעל השלחן אשר בבית היין, כי זאת הלא ידעת מני אז, כאשר יתעצו על גדולות ונצורות זמן לא מצער, אזי לא יותר גם אחד מהכלים שלם בלי מום ומשחת; רק הכלים אי-היקרים והנשחתים, המה לבדם יעמדו על מקומם. גם זאת שמע נא, את החבית המלאה יין אָזנער הטוב מאד, אשר עליו אמר זה לא כביר הַאִיוֹאֲדֶע מפעטריקאוּו (הלא ידעת את האיש הזה ואת דרכו לתת דפי בכל) כי כצפני יפרוש את הכו ואת בטנו, את החבית הזאת פתה נא ותהיה נכונה תחת ידי. — ואתם אחי, "אמרה אל הקרואים. „כאשר תואילו לשוב אל בתיכם, הואילו נא לצאת דרך הפתח מאחורי הבית לבלתי תראות לעיני הנאספים, כי בהתאסף האדונים לחתיעץ על צפוניהם, אז ביתי כבית הַנְעֵד ביום האסיפה על עניני המדינה והמלוכה (רייכסאג) ואין איש יאמין בחייו, ראו אחי, הזהרתי אתכם!"

הקרואים חשו ולא התמהמהו למלאות אזהרת בעלת הבית, בידעם כי דבריה נאמנו מאד, ואחד אחר אחד יצא דחוף ומכהל דרך הפתח מאחורי הבית, זולתי הרב רבי יאסען אשר זאת לא היתה לפי כבודו, יצא דרך הפתח מלפני הבית, ואסתר עם אליעזר הלכו עמו לשלחו ולשמר עליו עד הרחוב.

„עתה בני, שמעוני נא,“ אמרה האלמנה אל אליעזר ואל אסתר בשובם הביתה. „אקוה כי היום יהיה שכר מְשֻׁנָה, על כן התחזקו והיו לי למשען ולמשענה: אתה אליעזר, שימח נא את לבך לזאת כי הכדים גם אחת מהן לא תשאר רקה גם רגע אחד, ואת אסתר יונתי, האירי נא את פניך אל האדונים. הן אמנם ידעתי כי אין נפשך לשבת בבית היין בעת אשר האדונים, הסגנים והפחות שותים שְׁכָר, המים ומתנעשים, אבל

לא

לא ככל הימים היום הזה. ואם תראי כי יעופפו חרבים איש על פני רעהו אל תיראי, כי לא כאשר נראה לעינים יש עם לבכם, וביתר שאת עלטה וגם יפת תאר אין לה לירא כל מאומה מפני האדונים האצילים, כי גם אם נבלעו מן היין ישאו פני אשה ולא יגעו בכבודה; וגם אם היין בוגד ויעבר חק, גם אז לא יעוללו עלילות ברע, כי אם אולי יתנו לה מנשיקות פיהם, אבל גם זאת אין רע, ועד כה אין גם אשה אחת מתה בנשיקה.

„האם תדמי דודתי כי אירא ואגורה מפניהם?“ השיבה אסתר בשפתים שוחקות. „יראת אנש כל תבעתני. את ה' לבדו אירא, ומי הירא את ה' לא יירא ארם, כי ה' עמדי לא אירא רע! אך עם לבבי היה לחלות את פניך כי תתניני היום לשבת בחדרי, אבל אחרי שובי אל לבבי נחמתי, כי אולי תהיה היום עת מצוא לחלות את פני אחד השרים להציגני לפני המלך ולבקש ממנו לקחת לו מועד לשמע את דברי.“

„אם כן איפוא באמת יש את נפשך להתערב בדבר הזה ולערב את לבך להתיצב לפני המלך?“ אמרה האלמנה נדבה, אף כי היתה נבוכה למשמע אזנה.

„ומדוע לא?“ ענתה אסתר בשובה והשקט. „מי אשר המה לב המלך אחשורוש להנחם על מחשבתו הרעה אשר חשב על אבותינו, הוא יטה גם את לב המלך קאזימיר לרחם עלינו ולמשך לנו חסדו; הן, חזון לבי יגיד לי כי כן יהיה.— מי יתן,“ הריטה קולה בעליצות נפשה. „ואהיה גם אני כאסתר לפנים בישראל עזרת עמי ומושיעם בעת צרתם! אולם גם אם תקותי זאת לא תנתן לי, הלא התקוה יקרה מחיים ושנה בנזק המות.“

האלמנה נאטאן פתחה את פיה להשיב לה דבר, אבל

ברגע הזה בא שמיאל סוכן ביתה, ויאמר לה כי עתה עת יחם השרים להמתיק סוד ולהעמיק עצה, ובחמסם הלא ישיתו את משתיהם, על כן אִין הדבר להכין חצי חבית יין רוסטער וחצי חבית יין עדינבורגער. כשמע האלמנה את הדברים האלה עמדה ולא ענתה עוד; ואחרי אשר צותה את אסתר לבא מהר אהריה חשה מפתח ביתה לבית היין.

ויהי אך היה היה עם לבב אסתר ללכת אחרי האלמנה כאשר צִוְתָהּ, והנה איש בא בימים לבוש בגדי דרך ותכת עץ תחת זרועו בא הביתה. כִּבֵּע השועלים אשר על ראשו ופאותיו הארוכות הזורדות תלתלים על כתפיו עד חגורו, נתנו אות אמת כי הוא יהודי יושב עיר בראד. ואחרי אשר עמד רגע כמתעתע ועיניו שוטטו בכל החדר, ענה ואמר:

„היש האלמנה נאטאן כבית? דבר לי אליה.“ ולא נרע עיניו מאסתר בדברו.

„ידיה מלאות עבודה ולא תוכל לבוא הנה, כי בית היין מלא שרים וסגנים.“ ענתה אסתר. ואם יש לך דבר לתת לה תנה לי, ואל תירא, כי אני אסתר בת אחיה וידי כידה.“

„הן אמנם נפשי אִוְתָהּ מאד לראות את דודתך ולדבר עמה פה אל פה,“ אמר האורה, כמדבר אל לבו, אחרי חשבו רגעים אחדים. „אבל אחרי שאין עתותיה בידה ואין לראותה עתה, אזי אעשה דברי עם העלמה אסתר, כי לא אוכל התמחה פה; לבד שני שומים ופת לחם יבש לא בא בפי מאומה כל היום: רעי אשר בא עמי הנה לעיר צוה במלון להכין בעד שנינו ארוחת לכיבות (לאקסיס) ואם לא אבוא למועד אשר יעדתי, אזי אובדות לי הלכיבות לנצה, כי האיש ההוא אוכל הרבה כהמלך כִּרְשׁ, ואיי שריד לאכלו!“

„ומה יהיה לדבר עסקך אשר אמרת?“ שאלה אסתר וצחק עבר על שפתיה.

„חיש מדר אנמרנו. — בעיר בראצלאוו (ברעסלוי) נתנה לי התבה הזאת להביאה הנה ולתתה בבית היין ליד האלמנה נאטאן, והיא תשיב אותה לבעליה.“

„אבל מי המה בעליה?“ שאלה אסתר ותתבונן את התבה מכל עבריה, הלא כל כתבת אין עליה, ומי זה איפוא יוכל לדעת ליד מי למסרה?“

„הן, גם אני שאלתי זאת את פי המשלח, אבל הוא אמר לי: למותר הוא לדעת את בעליה, כי פלוני אלמוני יבוא אל האלמנה נאטאן ויאמר: תני לי את התבה מעיר בראצלאוו וזה האות.“

„הפלא ופלא!“ קראה אסתר מבלי גרע עיניה מן התבת.

והאיש הוסיף ויאמר: „אמנם גם בעיני נפלאת היתה זאת, ובראשונה מאנתי לתת ידי בדבר הזה, אך אחרי שהמשלח את התבה לענ לי ויאמר: קחנה, כי כל טרפה אין בתוכה, גם תקע בידי גלגל כסף (שקל), וזאת היתה לי דבר בעתו, כי רש אנכי ובביתי דלות ומסכנות, ואחמדהו ואקח את התבה.“

כדברו את דבריו האחרונים הציג את התבה על השלחן ויברך את אסתר ויצא הפתחה.

„נפלאת היא מאד! — הפלא ופלא!“ דברה אסתר אל לבה בעצמת תשוקתה לדעת מה בתוכה, כמשפט הבנות השואפות לדרש ולדעת כל דבר נעלם ונסתר מהן; ויען שהיום כבר רפה לערב נשאה את התבה אל מול החלון למען תוכל להתבונן אותה היטב. „מי יודע מה זאת בתוכה? גם אין כל קול דופק ואין קול משק נשמע בתוכה,“ אמרה

אסתר

אסתר בהניעה את התכה הנה והנה. גם קלה היא מאד כאלו היא רקה. אפס אין זאת, כי אלו היתה רקה למה זה שלחה הנה? מי ישלח תכה רקה מרחק רב כזה, ועוד בסוד כסוס, מבלי רשם שם בעליה? וגם התכה עצמה איננה מעשה חרש חכם הראיה להכבד בה כי תשלח בדרך רחוקה כזאת. — מי יתן ויכלתי להביט בתוכה, אבל סגורה היא במסמרים. הן אמנם רק מסמר אחד יסגירה ומנעול אין בה. אבל לשמט המסמר חלילה לי! — איך עלתה על לבי מחשבת פגול כזאת! אולם לשלח את התכה בדרך נסתר כזה נפלאות היא מאד. — הן נפשי יודעת מאד כי עלמה אתרת לא משלה ברוחה וכבר ראתה את אשר בתכה, גם דודתי, אדמה, לא בקשה השכונות רבים אם הגדתי לה על דבר התכה, אבל אני לא בן עמדי, לבכי לא יתנני לעשות הדבר הזה להתננב בסוד אחר כננב בסתרת.

בעת אשר דברה אסתר את הדברים האלה אל לבה הפכה את התכה לכל עבריה והניעה אותה הנה והנה, — והנה פתאם נשמטה מידה ותפל לארץ בשאון והמולה גדולה. „אהה ה' אלהים, מה עשיתי!“ זעקה אסתר בבהלה ותחש להרים את התכה מן הארץ. „הוי! הוי!“ הוסיפה לזעק ותבהל עוד יותר. המסמר נשמט ומכסה התכה סרה, מה נורא הדבר הזה! —

אסתר ברעה על ברכיה סתרה לבקש את המסמר וגם מצאתהו למשוש לבה, ויהי את לבבה לחזק שנית את המכסה במסמר. אך נחמה על זאת ותאמר בדאנה: „אולי נשבר מה בתוכה?“ ובדברה הניעה את התכה בלט הנה והנה. „לא ישתקשק בתוכה מאומה, ברוך ה'! — בכל זאת אולי נשבר או נהרס דבר מסקומו, על כן ארמה שנכון לראות את אשר בתוכה ולעשות בה סדרים ככראשונה, ואולי

ואולי גם עלי המצוה לעשות זאת. — כן, כן הוא, אחר־
שהתבה כבר פתוחה, הלא אין רע, ומה ממנה יהלך אם
אשים עיני בה? הן הן, כן אעשה כאשר דברתי וחיש
מהרה אשים בה סדרים כבראשונה.”

הדברים האחרונים אמרה בקול נמרץ הענה כי הדבר
כלה ונחרץ, וגם אמנם חיש מהרה הסירה את מכסה התבה;
אבל אך התעיפה עינה בה נבהלה ותסוג אחור כשני צעדים
ותזעק בקול חרד לאמר: „נפש חיה! נפש חיה! אהה ה'
אלהים, הלא תברה מתוכה! — אולם לא לא! הן לא
תתנועע, אין בה כל רוח חיים, מתה היא! בלי שפק דבר
יקר הוא. — שערה מה ארוך! תלתלים כצמת אשה (לאפפון)!
אולם בשוא נתעיתי, באמת איננה נפש חיה! יעבר עלי מה,
אוציא כמעט מן התבה ואראה מה הוא! הן, מהר אשיבנו
למקומו ואת התבה אסגר כבראשונה.”

בשמים מאצבעותיה, בזהירות גדולה מאד אחזה אסתר
את דבר הפלאות, אבל מה היתה? והנה הוא פאה נכרית
יפה מאד, קוצותיה תלתלים, שערותיה בהירות ועינם כעין
ירקק חרוץ.

אמנם אל יהשב הקורא כי עדי הראש הזה נעשה
בטוב טעם ודעת כפאה נכרית בימינו אלה, כי אם לפי רוח
העת ההיא היתה מעשה ידי אמן להתעות את הרואה לחשב
את הנושאות אותה (היא היתה פאת נשים) לאשה אשר
שערות יפות בהירות-ירקקות לפי טעם העת ההיא נתונות
לה מידי התולדה.

„הפלא ופלא! עמל הוא בעיני לדעת מה זאת!” דברה
אסתר בהגות לב, ולא גרעה עיניה מן הפאה הנכרית
ותתבונן אליה מכל עבריה. — „הן, עתה נפקחו עיני!”
אמרה אחרי אשר התרישה רגעים אחדים. „הלא זה לא כביר

ספר בן הקאסטעללאנע *) מפאלמוסק כי בעיניו ראה בארץ איטאליה שרות גדולות וכבודות נושאות על ראשן צמות עשויות משערות נכריות לכמות גבחתן וקרחתן, וכל רואיהן ידמו כי שערותיהן הנה מלדה. אז היה בעיני השומעים כמפיה כזבים, (כאמת הוא פוהו וכוזב) וכן היה בעיני, עתה הראיתי לדעת שאמת נכון הדבר, כי גם זאת הלא פאה נכרית היא (פשיקקע)! הן, כן הוא, גם הוא קרא זאת בשם הזה! הפלא ופלא, עד מה יעמיקו בני האדם עצות ויחשבו מחשבות לברא חדשות למען הסתר מעין הרואה רוע תארכ מלדה ומבטן!

זמן לא מצער עמדה אסתר ותתכונן אל הפאה הנכרית מבלי גרע עיניה ממנה ומדברת אל לבה, עד כי השיבה אותה אל התבה ותחזקנה במסמך.

עוד לא עברו רגעים מספר, והנה הדלת תפץ על צירה ואדם עמוי במעיל ארוך ומצנפת (קאפיצ) כאחוריו דרך על ספתן הבית. המצנפת עלתה מן הערף ותכסה את הראש עד העינים, על כן לא יכלה אסתר הבר אם איש או אשה היא, ומה גם שחשכת הנשף כסתה את החדר, חיש מהרה שמעה קול אשה שואלת, אבל בקול מתנכר, לאמר: „האת היא האלמנה נאטאן?”

„לא, אני בת אחיה — מה שאלתך ובקשתך?” אמרה אסתר.

„ממך לא אבקש מאוסה.” ענתה האשה קשה.
„הביאי הנה דודתך.”

„זאת לא אוכל;” אמרה אסתר בענות חן. „עתה ירדה מלאות עבודה.”

העלמה

*) שר המכנר או שר מצודה בארץ פולין בימי קדם

„העלמה, קראי אותה הנה, חושי ואל תתמהמהי!“
קראה המתנכרה עזות בקול נגיד ומצויה. „אין לי לדבר עמה
ברגע הזה, ברגע הזה, התשמעי? חושי ואל תעמדי,
האם עוד לא תשמעי בקולי, יהודיה!“
„לא אוכל עתה קרוא את דודתי;“ ענתה אסתר בזעף.
„בית היין מלא חורים וסננים, ובעלת הבית לא תוכל ללכת
ולעזבם גם רגע. ואם נחויך הדבר מאד, לכי עמי ואני אנהגך
ואביאך אליה.“

„זאת לא אוכל!“ אמרה המתנכרה בחפזון, „פה אדכר
עמה - אך אולי תדעי את השב לי דבר: האם לא הביא
הנה איש נכרי תבת עץ למסרה לשואלה? אני באתי לדרש
את התבה.“
„אמנם תבת עץ הובאה הנה.“ ענתה אסתר בשפה
רפה.

„אם כן אפוא תני אותה לי!“ קראה המתנכרה ותחש
אל השלחן אשר התכה עמדה עליו, כי ברגע הזה התעיפה
עינה בה.
„אל נא!“ קראה אסתר ותמהר ותתיצב לפני השלחן,
לבלתי תת את המתנכרה לגשת אליו, כי יראה פן תקח
את התבה.

עתה בעמד המתנכרה קרב לה מאד יכלה אסתר לשים
עליה עיניה ולהכיר מעט את תמונתה, אף כי חשכת הנשף
כסתה את כל החדר. פניה יפים וקצובים מאד, עינם כעין
לבנת השלג, ואין לכחד כי יפת תאר ויפת מראה היא מאד,
אבל העזות והגאווה עם קשי הרוח אשר בפניה ילינו, תעכו
יפיה ויהפכו הודה למשחית, עד כי אסתר בראותה אותה
נרדה ממנה ונבהלה כמעט רגע.

„אחרי שבאת הנה, שרתי, לדרש את התבה,“ אמרה

אסתר

אכתר בענות חן, אחרי אשר החרישה כרנע ותִשָּׁב רוחה.
„הלא בלי שפק מודעת לך כי עליך לתת אות, על כן שָׁרְתִי,
אל נא תשיתי עלי חמאת כי לא אתן לך את התכה
מבלי תתך אות.“

„על זאת נאווה לך תהלה כי תדעי להזהר!“ אמרה
המתנכרה בלשון רכה מאֲשֶׁר בראשונה וצחוק עבר על
שפתיה. אחרי כן הוסיפה ואמרה: „הכה, תני לי את התכה
מן העיר ברעסלוי רכה.“

כדבר המתנכרה את הדברים האלה שבה אכתר אחור
ותורה באצבעה מול התכה העומדת על השלחן. כחתף
חטפה המתנכרה את התכה ותסתירנה תחת מעילה, ושקל
זהב השליכה על השלחן, ומבלי דְּבַר דְּבַר, גם מבלי אִמֵּר
שלום, הפנתה שכמה ותלך לה חושים.

„נפלאה היא!“ אמרה אכתר במנד ראש. „הנה אדמה
שכבר ראיתי את האשה הזאת. — הן, כן הוא, ראיתיה!
חזות פניה לא מזורה לי, אף מודעת לי מאד. נִפְלְתָה
תמונתה וחזות פניה מתמונת שאר הנשים וחזות פניהן, ומי
אשר ראה אותה אך פעם אחת תִּחְרַת תמונתה על לוח לבו
ולא ישכחנה לעולם, ובכל זאת — לא אדע מי היא. היא
השליכה כסף על השלחן, אתננו לשמואל, לו היה פה
העני מכראדי הטביא את התכה, כי עתה נתתי לו, כי לו
הכסף בצדק ובמשפט. אבל מה זה עיני תראינה? שקל
זהב! — התנכרה אשה גדולה היא; בלי שפק אשת או
בה אחד השרים והסננים היא. נפשי חֲשָׁקָה מאד לדעת
מי היא. אדבר עליה עם דודתי.“

עוד דבריה בפיה והנה קול מאחורי הדלת קוראה:
„אכתר ידידות נפשי! אכתר-קא חיתי! אכתר-קא, אכתר-קא!“

היש

חיש ככרך רצה אסתר מן החדר.

„חושי, עושי!“ קראה האלמנה בכל כחה, עד כי כמעט לא נותרה בה נשמה. „השרים ממתיקים היום סוד ומתיעצים על גדולות ונצורות. על כן תחמרנה לי עוד ידים למהר מלאות את הכלים הרקים; ואף כי אני עושה כל אשר בידי לעשות, בכל זאת השליך שר הפלך מקאמענין פאדאלסק (מה שמו?) את הכד על ראשי, כאמרו כי מתמהמה אני לתת על פיו.“

אסתר נחפזה לרוץ כאשר יכלו רגליה שאתה לעזר את דודתה במלאכתה.

בית היין רחב הידים רתח כסיר. אל השלחן הנוזל סמנו יין מיון שונה ישבו שרים רבים זקנים באים בימים וראשיהם לבנים כשלג משיבה, ראשיהם כסומים קצרים, זקניהם הלבנים ארוכים, רחבים מלמעלה וצרים מתחת, מלבשים אדרות שער יקרות מעורות חיתו צאבל. הצעירים לימים עמדו להם מסביב או נאספו לאגודות במקומות אחרים בבית. רבם יפי תאר ויפי מראה עם רוה בינה על פניהם, ומהם יפי תאר אשר יוכלו להיות מופת לרבים ביפים.

שר פלך קאמענין אשר התאוננה האלמנה על המית זדון לבו, היה איש זקן בא בימים אשר כבר נבלע מן היין וחזותו הוכיחה עליו כי רוחו המה בקרבו ביתר שאת על כל חבריו ורעיו. ויען ויאמר לרעהו הזקן היושב למולו: „הנני אומר לך נאמנה, אדוני נושא דגל המדינה, (לאנדפֿאהנרֿיד), אם תזסיף הממשלה ללכת גם לימים יבואו בדרכה אשר היא הולכת עתה, אזי יבוא הקיץ לממשלת העם (רעפֿבליק)! כל משרתיה עושי רצונה כלם שדים ושעירים זרים! כל אגודתה נוסדה מאשכנזים ארורים! — הזקנה, מלאי את האשישים!

שמעי

שמעי נא את אשר אמר אליך, הזקנה, בנפשך הוא, אם איש זולתי ישתה אף יטעם מן היין הטוב הזה! הנשאר ממנו יהיה שמור לי, בלכתי הביתה אקחנו עמי לשתית הלילה. — על דברתי אדוני, האשכנזים הארוזים ידחו את המלך, ולולא השעירים האלה מדיחיו, אזי היה איש חיל ואיש טוב ואני אהבתיו.

„כמך כמני יחשב לכבי, אדוני גומל טוב!“ * ענה רעהו בהגיחו את היין אל פיהו, ובחזקה דפק בכוסו על השלחן. בשלחו מעל פניו את השגל אדעלהייד — אשר כמעט רוח אשתי, תנוח בשלום על משכבה, היה לה — על מריה ורוחה הקשה, אז כלנו קוינו לטוב, אבל לדאבון נפשנו מעלות האשכנזים לא ירדה אחרנית גם עתה, כי אם ידם רוממה עוד יתר הרכה עתה מאז.

„אבל זאת לא תקום ולא תהיה עוד!“ ענה חלקו אף הוא שר בריא ועב מאד ההשמן (קאטשעללאן) מפלך ביעלסק. „יבוא נא יום אספת המדינה (לאנדשאנ) באהבתי את ה' **“ אזי אפתח פי וארים קולי, עד כי כל השומע תצלנה שתי אזניו.

„ועתה חסם היהודים, — המס הכבד העמוס עליהם מחדש!“ קרא בקול הפחה מפאלטוסק. „יאמרו: היהודים רבים מאד בארץ ומיום ליום המה הולכים הלוך ורב!“ ילכו האומרים לעזאזאל! למה נתן להם מראש מהלכים בארצנו? יאמרו: היהודים הונים, עושקים ומרמים!“ חזיו ורעם, אבל הלא גם אתרים זולתם, אשר שמותם לא אשא על שפתי

*) Mosci Dobrodzieju

***) Jak Boga Kocham

שפתי, גם הם הונים ומרמים כהיהודים, ואולי עוד יותר מהם.

„אמנם כן אדוני, פחת פאלטוסק!“ אמר אציל אחר אשר החריש עד כה. „ואם בזאת הפצתי לתת לאחר להונות ולרמות אותי, מי יאמר לי מה תעשה? הלא אציל פולין אני ובידי לתת למי אשר אחפץ לעשוק ולרמות אותי. אם יגנב אותי היהודי סוכני (פאקטאר) והגנבה לא ישרה בעיני איסרהו בשכטים, אבל למי הצדקה והמשפט להתערב בעניני? הלא הוני ונחלתי לי המה, ומי אדון לי?—“

„אמת נכון הדבר, אדוני גומל טוב!“ אמר איש צעיר לימים העומד מאחר הכסא לשמע דברי הזקנים. „אם ירמני סוכני ויסוכבני בכחש ובמרמה, אוכיחנו בשכטים כאות נפשי. הן אמנם אחרי כן, אולי כה יעשה וכה יוסיף לרמותני וגם ידע להזהר יותר, אבל חמס הלא לא יזעק עלי. אולם עתה מקרוב הכיתי רוכל אשכנזי פעמים בשכט, על אשר רמני, ואין אמר ואין דברים בפי להניד לכם את הכעסים אשר הכעיקני.“

„בלי יהודים לא נוכל עמד!“ אמר פחת קראקאו, אחרי אשר הניח אל פיו כל היין מכוסו בשום לב וימלאנה שנית. „מי יעשה מקנה וקנין בארצנו? מי יהיה עורכי מערבנו? מי ידאג וישים לבו לכל צרכי ביתנו? הנכון לנו, שועים וחורים לעשות זאת? או היוכל האכר כפרד אין הבין לעשות כל אלה? היש בארצנו לבד שתי המפלגות האלה—יהודים ואכרים עוד שלשיה אשר תשים את המשא הזה על שכמה? בקרב לבי: אם יחסרו לנו, בני פולין, יהודים, כאלו תחסר לנו מחצת-ירק— וזאת לא דבר רק הוא ממנו, כי מי מאתנו, בני פולין, יוכל לחסר נפשו ממחצת ירק?“

„אמנם כן הוא!“ ענו כל המסכים פה אחד. „בלי יהודים

יהודים אין לנו לפנות ימין ושמאל, היהודים נחוצים המה לנו, כלה ונחרצה!

„האדון קאסטעללאנא השכיל היטב לערך לפנינו עתה מקרוב את היהודים לעמת האשכנזים,“ אמר שנית פחת פאלטוסק בחם לב. „עוד מימי קדם בחלה נפשי באשכנזים ולא אוכל לכלכל דברי עמם במשפט, תחת אשר להלך נגד רוח סוכני היהודי, הנני יודע מאד מבלי החטיא אל השערה. בעשותי מקנה וקנין עם סוחר אשכנזי, הנה אהת משתי אלה תהיה לי: או אכלה לשוא כחי מבלי כל תוצאות לעמלי, או יכעיסני תמרורים, עד כי דמי בעורקי יתפך לזפת בוערה; לא כן סוכני היהודי, הוא יודע מאד להלך נגד רוחי ולשקל בפלס עד כמה לנסות אותי במסה, וגם אני יודע כן. אם כיפי רק והסר כסף באני, אבל שדותי עשו פרי תבואה ואין משכלה בעדר מוסי, הנני שולח אל סוכני היהודי ואומר לו: הבה כסף, אין לי אלף דגרי זהב (דיקאסין) לחג הולדת משיהנו, ובעדם תקח לך מספר כזה וכזה חמרים ודגן, או מספר כזה וכזה מוסיים.“ היהודי יעורר זעקת שבר, יפרש ידיו וישבע בנפשו ובחיי אשתו ובניו, כי גם אנורה אחת בכיסו אין, ואני מבלי שים לב אל דבריו ומבלי קצף ורגז תאחו בשבט ידי, או ישים לפני החצי, ואני כלא שומע הנני מעניק לו מכות עשר, או הוא מוסיף על המספר, וגם אני, בחמלתי עליו, גורע ממספר הדינרים אשר דרשתי מידו, ובעבר רגעים שנים עסקי כלה וננטר, ובידי שני שלישי מכסת הזהב הדרוש ממנו. אבל לא כן יעשה עם סוחר אשכנזי, עמו כל תעשה מקנה וקנין בדרך תבונות כזה. נעו מעגלות האשכנזים ודרכיהם מנו נעלמה, ולנצח לא תדעון. הן הן, ילכו כל האשכנזים לעזאזל! יקחם אפל וצלמות!“

„כל ימי האדם בחֶלֶד

הפולי להאשכנזי אח לא יוֹלֵד!“ (*)

קרא שר פלך זקן אשר כבר נבלע מן היין. „פעם אחת הנדתי זאת עוד בימי קדם לאבי מלכנו קאזימיר, להמלך וולאדיסלאוו אַרְך-אמה (**) אשר גם לכו הגה אהבה להאשכנזים. תמיד בראותי אחר מהם בשער המלך יעבר עלי רוח קנאה וחמה, גם חרבי בנדונה כל תשקט, כאלו היתה לנפש חיה, וכמו חי כמו חרון מתאמצת לצאת לכלות חמתי בו.“

„אמנם כן הוא!“ נתן בקולו פחת קראקאוו אשר היין הדליקו גם הוא. „ארורים האשכנזים! יחיו היהודים!“

„לא נתן לקחת את היהודים ממנו! הָמָּה הראשון ביתר שאת וביתר עז. המלך לו אין כל צדקה ומשפט לנרשם מארצנו, ואני על אפו אשמר לי את יהודי, גם אם יהיה דרוש לחפצי להגן עליהם בחרבי ובקשתי.“

„בי אדוני הנדיבים,“ ענה זקן נכבד ונשוא פנים אשר החריש עד כה ולא התערב בדברי הראשונים. „אף כי אני דוד המלך, בכל זאת לא אשא תרפה על קרובי ולא אכחיד תחת לשוני כי רבות נעשו בימים האחרונים האלה אשר לא ישרו בעיני, וכן לא יעשה, ועוד יתר מאד יחרה לי, בדעתי כי לא במלך האשם, כי אם בהשטן — באהובתו, המושלת בו וכרוחו ככל אות נפשה; בה, בה האשם. ועתה כח עצתי: לסבב פני הדבר כי היהודים יכתבו מכתב בקשה למלך

*) Jak Swiat Swiatem

Nigdy Polak z Niemcem Bratem

(**) עללענלאנג. הוא היה נקרא בן על כי היה קטון הקומה מאד

למלך, במכתב הזה יערכו באר היטב את כל ענינים ולחצם בימים האחרונים אחד לאחד; את המכתב הזה ינישו להמלך ונצתנו נבוא אחריהם ונמלא את דבריהם. ולבי נכון בטוח כי דברי וולאדיסלאוו פיאסט (מדבר על עצמו) אשר ידבר לפני הדר כבוד מלכותו לא ישובו רקם.

„טוב דברת אדוני אלוף דאברין!“ ענה פחת פאלמוסק. „הן אמנם יתר שאת אין לך עלינו, ורק כאחד ממנו גם אתה; גם המלך אשר בחרנו לנו, אף הוא איננו גדול ממנו וכמהו כמנו, וזאת כל שאתו לבד שהוא הראשון בחברינו, אכן יען שאיש ישר אתה, לכן כדברך כן יהי. הן הן! אקוה כי בדבר אשר אתה, אני וכל הנדיבים האלה פה אחד נאמר, הן' לא יערב איש את לבו לאמר, לא“

בעת אשר נדברו הדברים האחרונים באה אסתר בבית היין ותעמד ליד בעלת הבית. רגעים אחדים הקשיבה רב קשב לדברי השרים, ואחרי כן מהרה ותגש אל פחת קראקאוו, ובהשתחויתה לאחז בברכיו * אמרה בשובה ונחת:

„מי יתן ואוכל לנסות דבר אל אדוני הנדיבים גומלי טוב!“

„ראו נא, הנה אסתר-קא! — אסתר-קא היפה!“ ענו כל המסכים פה אחד.

„את הבצלת השרון, שושנת העמקים!“ נשא מדברותיו כמטיף קאסטעללאנע צעיר לימים בקול רם ומצחק.

„היפה בכל בנות קראקאוו! — גם יפה מהבת מי לא דרוזשקא שם בבית היין, נעל הזהב!“ ענה אחד מהשרים.
אלו

(* כן היה המנהג בארץ פולין בימי קדם. בהחל אחד העם לדבר אל אחד השרים הגדולים השתחוה לו ויאחז בידיו בברכיו השר.

„אלו היית בת אצילים,“ קרא בגרון עוד אחר. „אוי שתיתי יין בנעלך בעד שלומך (*), על אף כל איש אשר ערב את לכו להניא אותי מזה! אולם עתה תמלא נפשי באהת מנשיקות פיך, אַתְּ אסתר-קא היפה!“

„הרף אדון מן טשארנאוויץ! השמיעו פחת קראקאוו ברנז קולו. לא אתן לחבק את אסתר-קא נגד רצונה. זה עתה מקרוב נתתי על המהפכת קראקאוו ציק (**), צעיר לימים על אשר זדה לעשות כזאת.“

הראשון פתח את פיו להשיב דבר, אך אסתר אחזה בידו ותנע אל פיה ותאמר בקול דממה דקה לאמר: „בי אדוני, אל נא תתגרה עתה מדון ומריבה!“

„הנני שותה כוס יין בעד שלומך — ואשים יד על פה, אולם רק יען שאת חלית את פני ותדרשי זאת מבני.“ ענה המתגרה ונפשו שבה למנוחתה.

„הנה עתה שמעתי את אדוני גומלי טוב אומרים,“ אמרה אכתר. „כי אין טוב לאחי בני עמי, כי אם לערך את כל ענים ולחצם במכתב בקשה ולהגישו להדר כבוד מלכותו; אמנם כן יעצו גם זקני עדתנו, אבל אין איש בעדתנו אשר מצא את לבבו להגיש את מכתב הבקשה ליד הוד מלכותו, על כן נשאני לבי לעשות את הדבר הזה, ובעיני זקנינו טוב וישר הדבר, ועתה אותה נפשי לשמע מה בפיהם, אדוני גומלי טוב.“

„מה? את? עלמה? —“ קרא פחת קראקאוו בתמהון. „רעיון רוח ושגעון הוא.“

לא

(* אות כבוד לאחת השרות הגדולות. כן היה המנהג בין שרי סולין בימי קדם.

(**) יליד קראקאוו הצעיר לימים מבני האצילים.

„לא, אדוני הפחה, רעיון חרוץ הוא.“ ענה האלוף דאברין. „עצה טובה ונכונה שאין טובה ממנה. שאר בשרי המלך לא יעצר כח להשיב רקם את פני עלמה יפת עינים; וגם אם מצא ימצא את לבבו להשיב את פניה — אשר לבי לא יתנני להאמין זאת — הלא נכון לכה בטוח כי רע לא יאנה לה. לא כן אם יעשה זאת גבר, כי עתה מלבד שנכון הדבר כי המלך ישיב את פניו רקם, גם מי יודע מה תהיה אהריתו ואחרית שולחיו.“

„גם לבי יהנה כן.“ אמר שר המצודה מן ביעלסק. „הן אין גם אחד מבני פולין יויד לגעת בעלמה יפה לרעה, אף כי המלך, הלא בן אצילים ואיש חיל הוא.“

„לזאת, פן יאנה לי רע, לא אשים לב, סמוך לבי לא אירא כי ה' מגן לי;“ ענתה אסתר במנוחה. „אולם בזאת כל מעיני, איך איפא להפיק רצון מהוד מלכותו כי יתנני לראות פניו ויקח מועד לשמע את דברי. בזאת, אם מצאתי חן בעיניכם, אדוני גומלי טוב, תסמכני רוח נדיבתכם!“

„הדבר הזה נטל עליך אלוף נשא!“ אמר פחת קראקאוו בפנותו אל וולאדיסלאוו פיאכט.

„טוב הדבר, כן אעשה כאשר דברת, אך אם גם אתם אדוני תעזרו אחרי לפגע לה במלך למלאות את בקשתה;“ אמר האלוף. „ואתם, התדעו מה נעשה? אנחנו כלנו נעמד לפני המלך בהגיש אסתר-קא את בקשתה, וזאת תהיה בשבוע הבא ביום מקרא שם המלך. הלא בלעדי זאת מנהג עתיק הוא כי ביום הזה ידרש האדון לכל דורשיו ומבקשיו, והמלך טוב לבו עליו תמיד ביום הזה ויפיק רצון לכל.“

„דברך טובים ונכוחים! כן תקום!“ קרא בנרון פחת פלך פאלטוסק. „אז אולי גם ראקיציאנה תהיה שמה ועששו עצמותיה

עצמותיה מקנאה וכעס, בראותה עלמה יפה ממנה. — אני לא אוכל נשוא את האשה הזאת ובראותי אותה ירתחו מעי בקרבי;” הוסיף להרים קולו ובכוסו דפק על השלחן. “היא תביט בכוז וקלכה על כל הניכותינו ודרכנו, שם פולין לה לחרפה ובפניה לעג וקלם תמיד ילינו.”

“כֹּת וּאֲבִדוֹן לְרֹאקִיצִיאָנָה! וְתָחִי אַכְתֶּר-קָא!” קרא פחת פלך פלאצק בנרון.

“הי כשיחנו! דבריכם העירו בקרבי דע (אידע) ורעיון חדש;” אמר הארץ דאברין בלט להיושבים על ידו. “רעיון השנה לשים אליו לב ואשר עליו אדבר עוד עמכם, אך לא פה המקום. הנני מהלה את פניכם אדוני, לשבת בבית מחר בבקר עד בואי ושמה נדבר את דברינו באין מפריע.”

“הן אני יודע את אשר בלבבך.” ענה פחת פאלטוסק בלשון ערומים ויקרין באהת מעיניו. “תנו לי לעשות הדבר הזה! מחר ארכב יחד עם המלך לצוד ציד חזירי יער, ובדברי עמו דברים מדברים שונים, אנלה את אזנו כי אכתר-קא היא היפה בכל בנות ארצנו...”

“ואני אנלה את אזנו בעת מחר השלישית כי יש את לכבה להניש לו מכתב בקשה, אך תִּקֵּן הַבְּקֵשָׁה מוֹזֵר לִי;” אמר הארץ דאברין, מבלי תת לפחת פאלטוסק לכלות את דברו. אך מחר נדבר עוד ונטתיק כוד על הדבר הזה. המחשבה אשר חשבו אנחנו לכדנו, עלינו להשכיל גם לעשותה אנחנו לכדנו.”

משהתה היין בבית האלמנה נאטמן נמשך עוד זמן כביר, והצעירים לימים נלאו לבחר להם לשון צחה ומתק שפתים בדברם עם אכתר; ואף כי לא אחד ולא שנים כבר עברם יין, בכל זאת רוח הגאון עם רגש הכבוד והנדיבות יחד (ריססערוינג)

נחלת לב אצילי פולין מלדה ומכטן, עצרו בעדם מלהפריע חק המוסר והצניעות נגד העלמה, אף אם ממעי יהודה יצאה. כבר עבר הצי הלילה, או אז עזבו האחרונים מהאצילים את בית היין ויפטרו הביתה: מהם על סוסים, מהם נשאים בכסאות על כתפי עבדיהם ומהם ברגל.

אחר הדברים האלה לתקופת ימים שבעה בא היום הקדוש: קאזימיר, היום אשר המלך נקרא על שמו. כמעט בכל יקר והדר תפארת בני קדם יושבי אוזה נסעו כל אילי פולין ואדיריו מבית-אל אחרי כלות התפלה בעד שלום המלך: איש איש ואהוזת עדתו מצעירי אצילי פולין (שלאחסיג) החוסים בצלו לו מסביב, כלמו לכושים בגדי חפש ומחלצות בהוד והדר ורוכבים על סוסים אבירים, עלו על הנבעה אשר עליה נכון ונשא ארמון המלך העתיק. הסוסים אשר קוצותיהם תלתלים מן הצואר כמעט עד הארץ היו מכוסים מן הקצה אל הקצה ביריעות יקרות ובעורות נמרים. בפל ננה ננה ברק אבני יקר, שרשרי זהב, שלל צבעי רקמה, אדרות שער מעורות צאבאל, שיש ומשי. חצר הארמון, המבוא לפני השער וכל אולמי הארמון היו צרים מהתכנס בהם השרים והסננים עם אהוזת מרעיהם. גם עבדים ומשרתים אין מספר כלם לכושי בגדי שרד (לייודיג) בצבעים מצבעים שונים בצבעי השלט (וואפען) אשר לאדוניהם. ואף כי לא היו כי אם משרתי ארות הכוסים או משרתי הבית, בכל זאת צעדו גם הם בנאון ונאוה לא נופלים מאדוניהם. איש איש מהם חרבו על ירכו, אות היא כי גם הוא מאצילי פולין הצעירים (שלאחסיג) והכרת פניו ענתה לאמר: „די לי באמר פי, לא הפצתי“ (*). להפר עצת אספת הממלכה (שייס), וגם אני אציל הנני לא

נופל

*) Nie pozwolam !

נופל מהמלך, והוא איננו גדול ממני, כי אם בעשר לבד.”

ברכת השלום ככל משפטה וחקתה בחצרות המלכים
 כבר החלה בהיכל כס המלוכה. המלך איש יפה תאר ויפה
 מראה בחצי ימיו, פניו צוהלים, עיניו מפיקות רצון וחסד,
 ממשבצות זהב לבושו ועל שוליו סביב שפה מעורות צאבאל
 לפי טעם בגדי הלאם (נאטיאנאלקלייר), כבע עם כנף רֶאָה יקר
 על ראשו, והוא עומד תחת חֶפֶת כבוד ודובר שלום ואהבה
 לכל הסגנים והחורים נכבדי פולין העוטרים אותו. והשרים—
 רבם זקנים וקרחת על ראשיהם, ובגדיהם לא נופלים מבגדי
 המלך בתפארת ויקר. כל שיחתם ומדברותם עם המלך היו
 אין אונם. ואף כי לעתים דברו אתו דברי עֲנָה וּכְנָעָה,
 בכל זאת מצהלותם בדברם עמו, ניב שפתם ומענה לשונם
 ענו יתר הרבה על מְתַקְרְעִים מאשר יחלו עבדים לפי מלכם.
 בין כל השרים והסגנים אשר עטרו את המלך עמדה גם אשה
 אחת, ורק היא האחת— נפלאה היא!— וגם היא עמדה תחת
 חֶפֶת הכבוד כשנים או כשלשה צעדים מאחרי המלך. פניה
 כשיד הורו, ובהם ילינו גאוה, עתק ובוז, אבל אין לכחד
 כי היא אחת מהיפות בנשים. מֶדָה מִמְּשֵׁי שֶׁחֹר תִּפְּוֹר בְּטוֹב
 טעם לפי טעם בגדי אשכנז ושפתו מְרַקֶמֶת זהב; קוצות
 תלתלים מזהירות כירקק חרוץ יורדות מעל ראשה עד החזה
 החשוף, הלבן כשן. כל איש חזה בה כי שומרת היא את פי
 המלך ותקשב רב קשב לכל הִנָּה והגה היוצא מפיו. בפנות
 אליה אחד מהעומדים עליה לרבר לה בלט כבוד וידידות,
 הוכיחה עליה חזותה כי לא תשית לבה אליו, ודמותה כדמות
 מצבת שיש מבלתי נוע; גם אין כל רגש נשקף מעיניה—
 לא רגש רצון ולא אי-רצון.

ויהי כבלות תראות פני המלך והוא צעד כשנים או
 כשלשה

כשלושה צעדים מתחת לחצת הכבוד, נניש אליו פחת קראקאו וישתחו ויאמר:

„עלמה מבקשת את פני המלך עומדת באולם הבית. אמנם יהודית היא, אבל אני נתתי תקוה ב'בה כי כדת היום הזה מקדם קדמתו יואיל הדר כבודו לתת לה רשיון לפל לרגלי הדר כבוד מלכותו.“

„יהודית? אמרה האשה אשר עמדה אצל המלך בקול דממה, ובכל זאת נישמע לאזני המלך. „נפלאת היא לתת רשיון לביה-נפש להראות את פני המלך.“

„צור מסנו הצבנו, ראש מטפתנו—המלך פִּיאסם ישב לעתים לפני שער ארמונו להקצאות גם לענים סוככים על הפתחים המבקשים את פניו.“ אמר האלוף דאברין.

„זאת היתה בימי קדם— בימים העתיקים אשר כבר אבד עליכו כלה!“ ענתה האשה בלצון, ועל פניה הופיעה נהרה כעל פני איש אשר על אויבו התנכר.

„בארץ פולין נכבדות הגה העתיקות כהחדשות בארץ אשכנז!“ ענה האלוף בלשון אפעה ובטרורת פתנים.

„הלא אשה היא המבקשת את פני, והארון הפחה הציגה לפני, שתי אלה דיות הנה להטות און לבקשתה.“ אמר המלך בקול מלא רצון, וירום לאחד מעושי רצונו להביא את האשה הנה.

עוד לא עברו שני רגעים ואסתר באה בלשכת היכל המלך. ביפי תארה מלרה, ונוסף לזה יקר תפארת בנדיה אשר לבשה בטוב טעם ודעת, דמתה לככב מזהיר. וגם אמנם כל העומדים המה ראוה כן תמהו ונבהלו. קול המולה דקה נשמע בכל הלשכה בצעדה בהוד מלכות כמלכה מלדה ומבטן.

גאון תפארה ורוח אטף תאמים יחדו נחו על פניה היפים

היפים, עקבות כֶּרֶךְ וּמִחְתָּה בל נודעו בעיניה, כי אם נהרו והזהירו ביתר שאת וביתר עז, נט להייה האדימו יתר הרכה. כל העומדים שמה הגידו ולא כחדו כי מיום הולדם עיד לא ראו עלמה ביקר תפארת יפיה כמוה. וכן תמהו ונבהלו למראה אסתר והדרה, עד כי גם אחרי שכבר נגשה אסתר ותעמד לפני חפת הכבוד, אין אחד מאנשי הסדה ונסומכי נפשה התעורר לגשת אליה ולהראותה מי היא המלך.

„העומדת אני לפני המלך?“ שאלה אסתר בענות חן ותשא עיניה אל מסכת השרים והסגנים המלבשים כלמו מלכות.

הפחה מקראקאו הראה אותה לדעת את המלך.

בנשאה עיניה על המלך נפלה לרגליו באין אָמַר ודברים ותנע בברכיו כמשפט בני פולין למלכם, ובשוב רנע קמה על רגליה ותגש לו את ככתב הבקשה. רנעים לא מעטים הלפו הלכו למו, עד כי לָקַחו המלך מידה, כי ברנע הראשון כאשר דרכה אסתר על מפתן הבית דבקה עיניו בה, וכל עין חזת בו שכל הגיוניו ומעיניו שם בהוד יפיה. זמן לא מצער עבר, עד כי צוה המלך את המזכיר העומד עליו לקרא לפניו את סכת הבקשה.

הסכת הזה נכתב ביראת הכבוד ובשפת כנען (*).

ראש דבר יגידו החותמים לאמר: „רעתנו זאת, כי לעולם לא יצלה לנו להביא את צעקתנו לפני הדר כבוד מלכותך, אִכְפָּה עלינו לשלח את הגליון הזה על ידי עלמה מולדת עמנו אשר לבה נדב להציקו להדם רגליך“. בגליון הזה יערכו המבקשים מִפְרֵשׁ ובשום שכל את כל החסדים אשר הפליא לעשות עמהם המלך וולאדיסלאו וגם הוא, המלך קאזימיר בכבודו

(* דעמוטספאללע שפראכע. עיין באור ותרגום על פסוק: מדברות שפת כנען (ישעיה י"ח)

בכבודו ובעצמו. אחרי כן יביעו תודת לבם, גם רוח הבטחון אשר העירו בקרבם חסדי שני המלכים האלה. ולסוף ישפכו שיחם ולבם המר על המשפטים והחקים הטובים אשר לקחו מהם בימים האחרונים, ותחתם נתנו להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם, לא באשמתם ולא בפשעם, כאשר לבכם נכון בטוח.

עד כה לא נזכר בגליון שם כל איש אשר סבב להם את כל הרעות האלה, כי אם ערכו את עינים ולהצטט אחד לאחד ובמעשים שהיו, מעשים שנעשו באמת וירועים לכל; אכן לאחרונה יגידו באר היטב לאמר: כי לבכם היה נכון בטוח בראשונה שהמלך הטוב והנדיב החפץ חסד לכל עבדיו ימשך חסדו גם להם עבדיו הנאמנים, וכן היה באמת, לולא היה להם צר ואויב בהצר המלך אשר יניא את לבב המלך זימנע הטוב מהם, והוא, אויבם בנפש ימיט עליהם את כל הצרות והתלאות אשר מצאום בימים האחרונים האלה, ולבם יהוה למו כי אחריתם להכרית ביד צוררם ומבקש רעתם הוה. ולמען אשר לא תגיש ותקדים בעדם הרעה, ערבו את לבם להפיל את תחנתם לפני הדר כבוד מלכותו ולבקש מאתו על נפשם.

בעת אשר קרא המזכיר את הדברים האחרונים נשאו כל העומדים את עיניהם על האשה אשר עמדה מאחרי המלך. מעיני רבים נשקפה תשוקה עזה לדעת אחרית דבר, ורבים למשו עיניהם לה באיבה ומשטמה. פני האשה אשר חזרו עד כה, בראותה את המחזה הוה האדימו פתאם כתולע, ובשוב רגע שבו ויחזרו ככראשונה. עיניה כברקים רוצצו בחוריהן ושפתיה נעו כמו אחזה השבץ* כל עין חוה בה כי מחשבות ממחשבות שונות התרוצצו בקרבה, מבלי התאחד

במה

* קאנוואולסע.

במה לבחר ובמה למאס. פתאם הניחה את מקומה מאחרי המלך ותעמד לצלעו, ותען בקול חרד מעברה וזעם ותאמר:

„כאשר אני אחזה לי, אזי המחזה הזה הוא אחרית דבר עצה היעוצה מראש. הן לא אוכל הכחד האמת תחת לשוני כי המקום, הזמן והשומנת (אנקלאגערין) כלמו יחד נבחרו בטוב טעם ודעת. — אולם עתה הלא תניד השומנת לפני המלך, מי הוא זה הצר והאויב אשר על ימינו תעמד לשיטנו.“

ויהי אך עבר עברו הדברים האלה על שפתי האשה, ותתנשא אכתר ותתיצב בגאון מלכות, את עיניה למשה ואת ימינה הרימה לנגד האשה המדברת ותקרא בנרון לאמר:

„אַתְּ אַתְּ הַיָּא, רַאקִּיצִיאַנְה פֶּאן. קַאפִּירִלֵּא, עַל יִמִּינְךָ הַנְּנִי עֹמְדַת לְשִׁטְנֶךָ! אַתְּ הַיָּא אֲשֶׁר תְּצִיקִי וְתִלְחָצִי אֶת עַמִּי הָאוֹבֵד וְהָאֵמֶלֶל! אַתְּ הַיָּא אֲשֶׁר תּוֹעִילִי לְהִתְקַם! וְאַתְּ הַיָּא אֲשֶׁר הִסְכּוֹת אֶת לֵב הַמֶּלֶךְ אַחֲרֹנִית מִן הָעַם! — דַּעִי נָא, הַדְּמַעוֹת אֲשֶׁר יוֹרִידוּ עַמִּי הָאוֹבֵד בְּלִי הַפּוֹגֶה עִתָּה, כְּבִימִים מִקְּדָם בְּתִלּוֹתָם כְּנֹוֹרוֹתֵיהֶם עַל עַרְבִים עַל נְהֹוֹת בְּבַל, וְזַעֲקַת הַשֹּׁבֵר אֲשֶׁר יַעֲעֵרוּ גַם הֵם כְּאִבּוֹתֵיהֶם בְּהִגָּס רַגְלֵיהֶם עַל הָרִי נִשֵּׁף בְּלַכְתָּם שְׂבִי לִפְנֵי צַר, אַתְּ הַיָּא מִקּוֹר דְּמַעוֹתָם וְרַב מַעֲשָׂקוֹתֶיךָ הוּא מוֹצֵא זַעֲקָתָם! הֵן אֶת תְּצַחֲקִי, תִּלְעַנִּי לִי הַעֲנִיָּה אֲשֶׁר תַּעֲרַב אֶת לֵבָה לִפְתַּח אֶת פִּיהָ לְהַנִּיד אֶת מַכְאֲבֵי בְנֵי עַמָּה, הֵן, מִלֵּאֵי פִיךָ צַחֵק וְלַעֲנִי כְּכֹל אֶתְּ נִפְשֶׁךָ, אֲבָל יִדַּע תְּדַעִי, אִם גַּם תְּצַלִּיחִי בְּאִכּוּרֵי לֶכֶךְ וּבְתַרְמִיתֶךָ לְגַרֵּשׁ אוֹתָנוּ מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת, אִזִּי ה' אֲשֶׁר הֵלַךְ תְּמִיד לִפְנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּעַמּוֹד עֵנָן לְנַחֲוֹתָם הַדֶּרֶךְ וּכְעַמּוֹד אֵשׁ לְהַאִיר לָהֶם חֹשֶׁכַת הַלַּיְלָה, הוּא לֹא יַעֲזֹבֵנו גַּם עִתָּה בְּחֹשֶׁכַת לַיְלַל צְרוּתֵינוּ. הָאִמּוּנָה בְּתָם לְבָנוּ וְאִמּוּנָתָנוּ כֹּה וּמֶלֶךְ הַיָּא הַיָּא תִּמְסַכְּנוּ.“

המלך פתח את פיו לדבר, אולם ראקיציאנה לא נתנתתו

לדבר

לדבר והיא נשאה קול חרד טחמה וכצף ותאמר :
„אחלי אדוני המלך, לצות את הנבלה הזאת לערך
ולהוכיח, היש מהר את העשק ואת המיוצה אשר עשקתי
ודצתי את העם השפל והנבזה אשר ממעיו יצאה, ואם אין
בידה להוכיח עלי את החמס אשר תטפל עלי בשקר, אזי
יהי נא חסדך ליסרנה בששמים קשים.”

„הבה, העירי נא ועוררי את הנקמה מעמקי שאול!
הן כרם הקראנה והיא צערי הרשעה תשמר;” ענתה אכתר
ומצלחתה הוציאה גליון גדול ותגש אל המזכיר ותאמר: „על
הגליון הזה רשום בכתב אמת כל פרשת הכסף אשר לקחה
מעמי האבד בעשק וברמיה, בתאנית מתאנות שונות אשר בקשה
לה. ואלו שטרה מוצא שפתיה להגן על העשוקים ולהיות עליהם
כתרה, כי עתה תהרשתי, אבל כל היוצא מפיה שקר, היא
וכל אשר עליה שקר! גם שעה על ראשה שקר! קיצות
תלתלים אלה אשר ככתם פו על ראשה, שער מתים הנה;
מקלעות מלאכת מהשכת לכסות את קרחת ראשה!—”

ויהי אך יצא יצאו הדברים האחרונים האלה מפי אכתר
שנו פני כל העומדים, וכקול רגז נשמע מפי הסננים לאמר:
כי פרצה אכתר חק המוסר ועברה הגבול כשמתנה, ונס בעיני
המלך רע.

„שימי כחסם לפיך, את עלמה!” ענה המלך קטה.
„איך תזידי לדבר עזות ודברי עתק כאלה...”

קול המלך נהבא פתאם ומליו נעתקו ביד סקרה זר
ומזור אשר נקיה נקרה ברגע הזה:

כשמע ראקיציאנה את דברי אכתר האחרונים, והנה
תורת פניה נהפכה לירקון ואחר לאדם כקה, ברטט נשאת
אנרופה, ברכיה פקו וכעבר רגע אַתְּוה השבץ ונפלה לארץ
כבול עץ. סננים רבים חשו לה לעזרה לתמד בידה, איש את

רעה

רעהו מככיב לה דהקו, אבל בקנאתם לה לחוש לעזרתה
ובדחיים זה את זה, נאהזה קנצה אהת משערותיה בעדי
אבן יקרה אשר על לבוש אחד הסננים, וכאשר קם על רגליו,
סחב מבלי ראות את קוצות השער מעל ראש ראקיציאנה
הנמושה על הארץ. המהזה הזה אשר בימינו אלה היה לנו,
בלי שפק, למחזה שחק לבד, עולל בימים ההם, לרגלי מסכות
מתהפכות אהרות, עלילות גדולות ונצורות. ראש ראקיציאנה
הנשאר קבח מזה ומזה, לבד שערות מספר קצרים ודקים,
ועינם כעין מראה הזהב רהוקים איש מאחיו כשבלים בעסק
רפאים, העירו געל נפש בלב כל הראים. המהזה הזה עלל
עלילות ברע לנפש כל רואיו.

„הוציאה מזה!“ אכר המלך וירזם בעיניו אל עבדיו.

„שימו עיניכם עליה, ולבכם שיתו לשלומה.“

„אדוני המלך,“ קראה אסתר במבוכה גדולה. „כזאת לא

חפצתי! עם לבבי היה לזעק אליך חמס ולהוכיח על פניה
עלילותיה ברשע לבני עמי, זאת לבד היתה מנמת פני, אבל
לא לשים עליה חרפה. לענה למסת בני עמי הנקיים הבעיר
כאש חמתי, וכאש עברתי כטאתי בשפתי ואנלה נכתרות
אשר נגלו לי ביד המקרה, ואשר לא דמיתי מעולם לגלותן,
לולא העירה את חמתי בתרפתה אשר חרפה את בני עמי
האוכדים ולא באשמתם.“

אהרי אשר הסערה קמה לרממה וכל הקהל שבו למנוחתם,
שב המזכיר לקרא את כל פרשת המעשקות וחמס ידי ראקיציאנה
הרב מאד, ובאותות נאמנות אשר אין לנכון, עד כי נבהל
המלך לשמע אזניו. ואחרי אשר כלה המזכיר מקרא, פנה
המלך לאסתר ויאמר בלשון רכה לאמר:

„הנידי נא לשולחך כי בקרת תהיה, אנכי אצוה לחקר
ולדרש הדבר היטב, ואם יהיה אמת נכון הדבר, אז מלבד

שמשפטם

שמשפטם אוציא לאור, אשיב להם גם שלומים על החטם והענל
אשר נעשו להם. ולך בתי, הנני נותן תודה כי גלית את אזני
ואנית לידי לתקן את המעֶעֶת אשר עֶוְתוּ בשמי, ואנכי לא
ידעתי ולא שמעתי בלתי היום."

ויהי אך קלה בלתי תראות פני המלך, והשמועה על
דבר ראקיציאנה עשתה לה כנפים ותהם כל העיר. כל פה
ולשון היו מלאים עבודה לספר את הדבר ולפארו בתפארת
המליצה, או גם לשית עליו נוספות כיד רוח הדמיון המוכה
על המספר. יש אשר אמרו כי ראקיציאנה עשתה חֶזֶה עם
שאל, ועם השטן כרתה ברית, והוא הבטיחה לתת לה כה
ועצמה למשל ברוח המלך ככל אֶנֶת נפשה, כל הימים אשר
תשא על ראשה ולא תסיר ממנו את מקלעת השער, הנתונה
לה בידו בתור להשים (*), ואך הוסרה מעל ראשה רנע אחה,
הופיע נגיד הברית (השטן) בכבודו ובעצמו ויקח לו את בת
בריתו לעיני כל הקהל הגדול, על פי הברית הכרותה ביניהם
וילך לו. ויש אשר אמרו, כי בת באהמען זאת מכשפה היא
ומלדה ומבטן כשהת מאיש מראָה ותארה מבני אדם, אך
בכשפיה הרבים שמה לה סתר פנים יפים ותף טאה, עד כי
אנֶה המלך יפיה ונפשו חשקה בה; ועתה כי נגלה נגלו
כשפיה, תקצר האָן אשר זרעה, ועתידה היא לכידור (**).
ומהם, החכמים בעיניהם הנו הכמה ויאמרו, כי כל זאת היתה
שומה על פי המלך, אשר מלבד שרוחו לא יכלה כלכל עוד
את תאוותה הנצחת למשל, כבר בחלה נפשו באחובתו הקלה
מיום ליום, על כן עשה חֶזֶה עם דודו וולאדיסלאו פיאסט
לשחק בה את המשחק הזה, למען הריחה משאתה ולפרק עלה
מעל

(* אמילעס, סאליסטאן, קמֶע ועי' באר (ישעי' ג' כ') ואב"צ.

(** שייפערהוויסען.

מעל צוארו פעם אחת. אכן זאת ענו כלם פה אחד כי היום לא יעשה המלך משהתה כמשפטו מדי שנה בשנה ביום הקרא שמו, וכי המלך ישב כל היום סגור ומסגר בחדרו, מבלי נתן מהלכים לכל איש להראות את פניו, אך בלילה באשון השך ראו את פחת קראקאו ואת האלוף דאברין עמוים במעיליהם באו בארמון המלך דרך פתח קטן מאחוריו.

ויהי אחרי הדברים האלה כימים שלשה בערב והרב יאסען עם ראש עדת בני ישראל יושבי קראקאו ישבו יחד בחדר נאווה ויפה בבית האלכנה נאטאן. חוות פניהם הוכיחה עליהם כי מצפים המה בכליון עינים לבוא איש. בעלת הבית רצה הנה והנה וידיה לא נחו מעבודה להעמיד על השלחן כדים וכוסות ככף טהור מלאכת מהשבת ימי קדם, ותאמין את כחה להעמידן באפנים שונים במקום ראים, למען אשר יראו בכל הדרן ותפארתן לעין האורחים הנכבדים אשר יבואו. אתרי כן פנתה אל ראש העדה ותאמר לו לאמר: „אגידה לך נאמנה אדוני, היום תעשינה גדולות ונצורות כי בהיות פה הפחה עם הפאן (האירון) שקארצ'עווסקי כלפני שתי שעות לשעות שתי-הערב, הטני לעבר ויאמר: זקנה, אם יבוא היום בלילה אחד האצילים או הסננים ושאלך, האם הייתי פה, תאמרי כי נסעתי מזה לאחורי העיר. פתח המבוא מאחורי הבית יהיה פתוח, ואת ראש עדת היהודים ואת הרב טעיר מיעהאוו תודיעי לתועד יחדו ולבוא הנה, כי דבר סתר לי אליהם. גם בת אחיך אסתר תהיה עמהם יחד, לא תעדר. דבר גדול ונחויך לי לדבר עם שלשה אלה, ובעת ההיא אבוא גם אני לביתך“ מכל אלה אני רואה כי הדבר הזה נוגע למכתב הבקשה אשר הגש אל המלך בידי אסתר בת אחי.”

ויהי אך קלה בלתה האלמנה את דבריה, והנה אסתר

באה

באה החדרה ותאמר בקול דממה: „הנה האדון הפחה רב
החסד!“ וגם אמנם הוא בא אחריה.

„נכח ה' דרככם, יש תקוה כי הפצכם יצלה!“ אמר
הפחה שמח וטוב לב, בעת שראש העדה נגע בענוה בכרכיו,
והרב קם ממושביו ויקד לו. „עוד לא נתן המלך את ראקיציאנה
לבוא לפניו, כי אם צוה אותה לפי עצתי ועצת האדון דאברין,
לשבת בארמונה אשר ביער הרחוק מזה כשלוש שעות, עד
כי תרפא קִלָּה ממחלתה, באמרה כי חולה היא למות; עתה
נחויץ הרבר מאד מאד לשמר עת מצוא לשלחה מן הארץ
מהרה, כי ממשלתה ברוח המלך חזקה מאד, ואם תשוב
להקאות את פניו, גם אך פעם אחת לבד, תלכבהו באחת
מעיניה ותשוב למשל בו כבראשונה, גם אחרי הודע לו כי
קדחת על ראשה ושערה פאה נכרית היא; ואז מה תהי
אחריתכם אתם, אשר כתבתם ידכם על הגליון, נקל לדעת
לכל איש, גם אם איננו חכם כדניאל.“

„ה' אלהי הצבאות, אז אבדנו כלנו אבדנו!“ אמר הרב

רבי יאסען.

ויוסף הפחה ויאמר: „אז בהרהיב העלמה אסתר-קא
עז בנפשה להגיד לפני המלך והשרים על דבר השערות,
נבהלתי ולבי השתומם בקרבי, חי נפשי כי כפשע היה בינה
ובין המות! אמנם כן, אסתר-קא, אז היית בעיני כמחויק
באזני שהל, אולם אחרי שעשית זאת כשר הדבר וטוב מאד,
בי עתה יבוא מחר הקץ לדבר הזה ויש אחרית, ולולא זאת,
מי יודע סתי בא הקץ, אולי ירחים חלפו ושנים עברו והדבר
לא יצא לפעלו. — זאת זקנה, שמעי נא, מלאי לי כוס יין
רוסמער, אבל הטוב בכל יין המרתף אשר לך, כי היום עלינו
להפליא עצה ולעשות פליליה. — ועתה שמעו לי ואגידה לכם
את אשר יעצנו אנחנו, אני והאדון דאברין, למען הוציא

חיש

חיש מהי את הדבר לפעלו. ראש כל דבר שתיים הנה א'שר עלינו לעינות: האחת לעקר את האהבה לראקיציאנה הנטועה בלב המלך, והשנית לטעת בקרבו אחרת תחתיה. לא'שרנו האחרת כבר מצאה לה קן בלבו; הלא היא אהבתו לך, את אכתר-קא היפה."

"למה ידבר ארוני רב החמד כדברים האלה!" אמרה אסתר ותכלם מאד, עד כי היו פניה פני להבים.

"ימה זאת? את כל אלה הודעתך נאמנה, חי אמנו הקדושה השחורה השוכנת כבוד בעיר צענשטעחאווא! ומה זה יפלא בעיניך? מדוע לא יתאו המלך יפך, הלא את תשאי חן וחסד גם לפנינו בני הנדיבים!" אמר הפחה ובשתים מאצבעותיו אחז בלחיה. "הנני מניד לך אמונה אמן: הדר כבוד המלך ישיח כך בלי חשך. הוא יאמר כי את היפה בכל הבנות אשר ראה בימיו ותמיד הוא שואל ודורש על אדותיך מקטון ועד גדול, עד כי נקל לדעת כי את כל הנות לבו, וכל מעיניו כך לכה."

"לבבי יחשב כי ענית המלך ולבו המלא רגשי טוב נחלת אבות המה." ענתה האלמנה נאטאן חלקה אף היא, ופניה נהרו מזכרונות הימים הראשונים הטובים. "האם לא היתה כזאת עם הוד מלכותו רב החמד המלך וולאדיסלאוו ארך-האמה. בעברו על פתח ביתנו עם אחוזת מרעיו לצוד ציד, שחר תמיד את פני באהבה ורצון; הן עוד זוכרת אני גם עתה כי פעם אחת אמר מצחק לאישי עה"ש המוציא והמביא יין לחצרו: כה זה הדבר כי אשתך הולכת הלוך ושכנה מיום ליום (באמת שמנתי עביתי אז כמעט) ואתה משמן בשרך ירנה?"

"הן אלה ספורים עתיקים המה אשר כבר אנד עלימו כלח." אמר הפחה בנופפו ידו, ויפן אל הרב ואל ראשי העדה

ואל

ואל אכתר ויאכר: „ועתה הטו אזנכם והוסיפו לשמע דברי.—
 יען עֵהמֶלֶךְ הפִּיץ לדעת שרש דבר הקרחת אשר על ראש
 העלמה ראקיציאנה פֶּאָן קאפירלא, ואיך נגלה לך הדבר,
 אכתר-קא; ועל דבר צדקת עדתכם במכתב בקשתכם יחשב
 כי עוד עדות נאמנה דרושה לזאת, גם אין נפשו להביא את
 ראקיציאנה במשפט נלוי, למען אשר לא יהיה גם הוא לשמצה
 בעם, על כן יעץ האדון דאברין כי אלה מבני עדתכם אשר
 לחצה ראקיציאנה, ובערמה הוציאה מידם כסף המסים יערכו
 את דברם באר היטב על גליון וימסרוהו לראשי העדה, ואכתר
 אשר הגישה למלך את מכתב הבקשה והגליון הראשון, תגיש
 גם את הגליון הזה בידה להוד כבוד מלכותו, לו לידו.“

„אנא אלי, אלהי אבותינו!“ קראה אכתר בחרדה.
 „לראות את פני המלך שנית! לא, זאת לא אוכלה, זאת
 לא אוכלה!“

„מדוע לא תוכלי, יונתי?“ שמעה האלמנה את אסתר
 בדבריה. „הן לבני יחשב כי את עלמה אשר אין לך להקלם
 ולהוביש להראות את פני כל איש בכל עת, גם ביום גם
 בלילה; נוסף לזאת הלא כבוד גדול הוא להראות את פני
 המלך.— גם כל רעה לא תאנה אליך, אל תראי! עלמה
 יפה, יפִיפה מִן־לֵה ובל תירא ותחת מכל גבר בתבל. בכל
 עת אשר המלך וולאדיסלאוו עבר על פתח ביתנו, יצאתי
 ונצבתי לפני הפתח מבלי קֶת; זוכרת אני עוד כאלו היה
 היום הזה: פעם אחת בעברו על פתח ביתנו אמר אלי:
 „שלום לך שִׁמְנָה!“ ואני ברוח כביר עניתיו: „רב תודות לך
 הוד מלכותו רב העלילה.“

„אכל האם לא אוסיף להפליא בזאת את כל יושבי
 העיר! האם איש אל רעהו לא יתסהו, ולא אהיה גם אני גם
 המלך למלה בפיהם!“ ענתה אסתר...
 והפחה

והפחה לא נתנה לכלות את דבריה ויאמר: „עוד טרם דברתי עמך בדבר הזה כבר שמתי לבי לזאת, אולם מצאתי עצה: מחר בנשף בערב יום יבוא עמי הוד מלכותו אל שער גנת הביתן אשר לי, בעת ההיא תבואי שמה גם את.“

„יסלה נא לי כבוד מעלתו, מבלי איש הולך לשלחני לא אבוא!“ אמרה אסתר, עוד טרם כלה הפחה לדבר את דבריו.

„הן אין לך לפחד ולירא כל מאומה, אסתר-קא!“ אמר הפחה ויצחק. „הלא גם אני אהיה שמה, והמלך בן אצילים הוא ואיש נדיב אשר על נדיבות יקום.“

„חלילה לי מה' לספק בישרת לב המלך!“ אמרה אסתר בחם לב. „מי האיש אשר אך התעף עינו בו ולבו לא יבטח בו, ונפשו לא תאמר לו כבוד? מי יביע הוד פניו ועינו המשביעה רצון וענג, ומי יביע הוד קולו הנעים המדבר אל לב השומע ואל נפשו פנימה! לא לא, חלילה לי מלחשב פן יהיה דבר עם לבבו בליעל, אבל לא נכון לעלמה ללכת יחידה בחשכת הלילה לפני שער הגן אשר לאדוני רב החסד.“

„אם כן איפוא קחי לך איש לשלחך;“ אמר הפחה.—

„אבל את מי תקחי?“ הוסיף לאמר בהנות לב. „גם אחד מכני ביתי, גם אחד מעדת בני ישראל לא אתן לשלחך, כי המלך חפץ שהדבר הזה יהיה סוד כמוס. על כן אמר כי רק אני ועבד נאמן לכד בלי אחוזת מרעהו נשלחהו ברכבו לשוה, למען יראה לעינים כאלו נקרה נקרה לו לעבר לפני גנת הביתן אשר לי.“

„הן זאת העצה היעוצה!“ קראה אסתר ותספק את כפיה היפות. „אליעזר הוא ישלחני. אין כמהו נאמן רוח ומכסה סוד, לפניו נגלו כל תעלומות לבבי, והוא האחד אשר לו גליתי סודי על דבר הפאה הנכרית ואיך נודע לי, והוא גם

הוא

הוא יוכל להעיד, אם נחוץ יהיה, כי אמת נכון הדבר, הוא בן חיל ואמיץ לב, על כן אין טוב ממנו לשלחני ולהגן עלי."

"טוב, טוב אכתר-קא!" קרא הפחה שבע רצון. "כן יקום. — הנני אומר לך נאמנה בתי, כי לא תנחמי אם תלכי בעצת הפחה הזקן. אולי לגדולות ונצורות נוצרת." "לצדקות ולטובות, אקוה, אדוני רב החסד;" ענתה אסתר ותבט בפניו בנאון-צדק. "לו בידי יושע עמי הנענה, מה מאשרה הייתי אז בארץ!"

"הן רבות הראה ה' אלהי ישראל את כחו ואת נבורתו ביד החלש ואין אונים, ומי יודע אם לא גם כך בחר ה' להראות לעיני הארץ את כבודו ואת גדלו? ענה הרב רבי יאסען חלקו אף הוא. "הלא הוא אשר הרים על את אסתר הכתובה בספר הברית והשפיל את המרשעת ושתני."

"כן יקים וכן יהיה כאשר אמרתי!" אמר הפחה ויכל לשתות את היין הנשאר בכוסו. "מחר בערב בשעה השביעית לפני גנת הביתן אשר לי. — ואת זקנה. את היין הזה תציני לעבר אחר, כי הוא יטעם לחכי, על כן שמור יהיה לי לבדי, ואל תמכרי מן החבית הזאת לכל איש, וביתר שאת לזקן מחוז פסקאוו או לזקן מחוז מינסק הנמצאים עתה בעיר, כי אם יטעמו אלה את היין הזה כי טוב הוא, אזי בעיניהם ישתוהו זכטרם אושיט את ירי ואיננו. —"

ככלות הפחה את דבריו, שם את כבעו הקטן על ראשו ודיקר לנגד הנאספים וילך לו דרך הפתח אשר מאחורי הבית.

ויהי אחר הדברים האלה כימים שנים, ועדת בני ישראל אשר בקרית מלך פולין רגזה ותרדה ואת העיר שמה כמרקחה. כל אשר לו רגלים נחפו לרוץ, והמונים המונים נהרו לבית האלמנה נאטאן. אפס לא מבני ישראל לבד, כי אם גם אנודות

אגודות אגודות נוצרים יושבי הקריה מלאו את הרחוב לפני בית האלמנה מפה לפה, עד כי חסמו את העוברים, ואך לעתים נתנו מקום לאחד האצילים או הסננים לעבר לבית האלמנה לשתות משתה הבקר, כמשפט החורים והסננים מדי יום ביומו בעת הזאת. איש איש ידע כי גדולות ונצורות נעשו בעיר, אבל אין גם אחד ידע נכונה מה הנה. אחרי כן והשמועה עשתה לה כנפים בכל העיר לאמר: אסתר היפה והעשירה בת אחי האלמנה נאטמן אבדה אתמול בערב לפתע פתאם ואין יודע מה היה לה. וגם איש מהרה נודע כי אמת נכון הדבר, כי הנוצרים שאלו את פי רבים מעדת בני ישראל על אדות הדבר הזה, והמה, העברים, נתנו קולם בבכי ויאמרו, כי אסתר תפארת בנות ציון איננה, ואולי גם נרצחה; אבל איך נהיה הדבר הרע הזה לא ידע איש, או אולי ידעו ולא אבו לנלות. הפחה — כה יספרו — נשבע שבועה קשה וכבדה אשר כטוה עוד לא עברה על פיו כל ימי חייו לאמר: „אם יבוא יין אונגאר ישן בפי, עד כי יודע לי מה היה לאסתר-קא.“ איש איש העמיק מחשבות לדעת פשר דבר המקרה הזר והנפלא; אבל לא כמחשבות האחד מחשבות השני, וביתר שאת שגו במחשבותם: כי ראו בעד החלון את אליעזר בן האלמנה ראש לו הפוי ופניו חֹרו כפני מת, על כן חשבו, אולי בקומו להצילה מידי הוצהיה הָכָה ונפצע. אולם באמת האסון הזר והנפלא הזה הנעלם עוד מיושבי קראקאוו כן היה:

בנשף בערב יום המועד אשר יעד פחת קראקאוו, הלכה אסתר ואליעזר עמה לשלחה אל גנת הביתן אשר להפחה כאשר דברו אתמול. המלך ובעל הנן כבר היו שמה ויוחילו לבואה. מדאות אותה המלך קדם פניה ברצון

ובאהבה

4 ט"א

ובהתבה. ואחרי אשר שאל אותה על דבר מקלעת השער
 להעלמה פאן קאפידלא: איך ננלה לה הסוד הכמוס הזה,
 והיא, אסתר, ספרה לו הדבר כאשר היה מבלי הוסיף
 ומבלי גרע, הגישה לו את הגליון אשר בו היה כתוב
 מפדש פרשת כסף החמסים אשר הערימה ראקיציאנה. פאן
 קאפידלא לקחת מאת אחיה בני ישראל בתואנות מתואנות
 שונות, וכל הלחץ אשר לחצה אותם. זמן כביר השתעה
 המלך ושייח עם אסתר. תבונתה וטוב שכלה עם תם לבה
 אשר כלמו יחד ננלו מבינות למדברה ושיחתה המו אליה
 מאד מאד את לבו — הפתוח לרוחה מני אז לאהבת נשים
 יפות — ולא עצר כח להפרד מעליה, וירבה עמה שיחה
 למכביר, עד כי לא יכל הפחה להתאפק מבלי לנלות את
 און המלך ולאמר לו, כי כבר עבר הגבול בשיחתו, וכי נחויץ
 לשים קץ למלין וללכת מזה. ואסתר גם היא התעוררה מאד
 בשיחתה עם המלך, ולבה רחש רגשות מוזרים לה אשר לא
 רחש לבה מעודה עד היום הזה. כל מלה וכל הנה אשר
 יצא מפי המלך איש החיל ויפי התאר חדרו עמק עמק
 בלבה, ולא יכלה לגרע עיניה הלוחטות כלהב אש אוכלה
 מעל עיניו המזרות זקים ורשפי אש אהבה בלבה. גם
 כנפשה פנימה שבעה שבע שמחות ונעימות עדנים בדברה
 עמו, עד כי ברגע הזה שכחה תבל ויושביה. ומה עלץ
 לבה בשלחה המלך עד הפתח ויאמר, כי עד עתה לא ידע
 שאבן יקרה כזאת ספונה וטמונה בקרית מושכו, ועתה יחשב
 מהשבות לבלי תהיה עוד טמונה במכתרים מבלי הועיל
 כאבן אפל וצלמות. בשוב אסתר אל אליעזר אשר חכה
 לה על יד גנת הביתן, ספרה לו בחם לבה ובעליצות נפשה
 כל הדברים אשר דבר לה המלך קאוטיר וכל דבריה אשר
 דברה

דברה היא לו. כטל נזלו אמריה בערכה לו את חכמת המלך ותכונתו הרבה, יפיו ונדבת לבו. העלם אליעזר שמע דומם את דברי אסתר מכלי דְּבַר דְּבָרָה, אך לעתים התפרצה אנחה מקרב לבו ויאנק דם, ובשאל אותו אסתר בשכרון שמחתה לאמר: „מדוע נאלמת דומיה? ומה תאמר לכל אלה?“ או אז פתה את פיו ויאמר בנהמת לב: „אני אומר כי את מאשרה מאד ואני אמלל ואובד מאד!“ — כְּדַבְּרָם נגשו אל שער קטן אשר בו עברו בצאתם את העיר וחשבו לעבר בו גם בשובם. המקום הזה היה מקום בְּתָהּ ושממה; הדרך השתרע בין גני ירק עם גדרות דחויית וסירים סכוכים. פה במקום הזה עמדו שני אנשים עוטים מעילים, וברצות אליעזר ואסתר לעבר על פניהם, חסמו להם הנעלמים את הדרך, ואחד מהם שאל בקול עז וחזק לאמר: „הֲאֵת בת אחי האלמנה נאטאן?“ ואך יצא יצאה מפי אסתר „אני!“ והנה השלך מעיל גדול על ראשה ושתי זרעות עז עם ידים הזקות תִּפְשׁוּהָ בחזקה. בכל עז ועצמה התאמצה אסתר להסיר מעל ראשה את המעטה העב, גם בקשה לאחו ביד אליעזר ולקרא לעזרה, אבל ברגע הזה שמעה אזנה קול מִפֶּה חֹזֶקָה ואחריו זעקת שבר וקול הגה נכאים מפי אליעזר. ברגע הזה עזבה כחה ותתעלף, ולא ידעה מה, עד אחרי שכבר שכבה זמן כביר במקום חשך ואפלה סנורה ומסגרת בין ארבעה קירות חומה, במקום שם רוח חבלה ולחה, או אז שבו אליה רוחה ודעתה ותדע כי היא כלואה בכלא או בכור תחתיה.

גם אחרי שוב רוחה אליה, עוד היתה נמושה על הקרקע זמן כביר דומם כאבן, עד כי קמה מעל הארץ אשר שכבה עליה ותמשש בידיה בכל אשר לה מסביב, ואז הראתה

תראתה לדעת כי ארך זרחב בית כלאה אך כששה צעדים וכי משכנה הוא בור תחתית, עמק עמק מתחת לארץ. בראותה כי היא רחוקה ונפרדת מכל אשר לה, גם מכל נפש חיה, שוכבת למעצבה במקום אפל וצלמית, ואולי פה גם תנוע ותמות ברעב, נפלה עליה אימתה ובלהה בכל עצמת כחן, עד כי פקו ברכיה ונפלה לארץ ותשא קולה ותכך בכי תמרורים. אולם בשוב רגעים מספר התאושה ותאמץ לכה בבטחונה אל ה', אשר זאת היתה ראש כל מעלות רוחה. ותען ותאמר: „לא, לא אמות! כי עוד חי אלהי מקדם, קָעז צור ישראל ומושיעו; ה' אשר הציל את דניאל מפי חיתו טרף בגוב אריות, הוא גם לא יעזב נפשי לשאל ויפדני גם אותי מרדת שחת!“

כשעות אחדות הלפו הלכו להן ואסתר עודנה שוכבת על הארץ ומחשבות סמחשבות שונות התרוצצו בקרבה ותעבורנה משכיות לבכה: רנע בראותה אותה ברעה כזאת, ונפשה עליה השתוהחה באפס תקוה, ורנע זכרה את ה', ורוחה חיתה ותתעורר, ונפשה שבה למנוחתה.

ויהי בעוד אשר נפשה כים נגרשה באפנים האלה, והנה קול צעדי אנשים לפני פתח בית קלאה שמעה אזנה וקול אשה לא מוזר לה מדבר לאמר: „לכה והכן שני סוסים, גם קח לי קרדום ומעדר, ואתה שב לי פה לפני פתח הבור עד שובי.“

רגעי מספר אחרי כן שמעה אסתר קול צלצלי מפתחות, דלת הבור נפתחה ואשה לבושה שחורים ונר בוער בידה באה בבור. על פי תורת פני האשה הכירה אסתר בהרדת קמת כי היא העלמה ראקיציאנה פאן קאפידלא. קומתה תגבוהה

הגבוהה, בגדיה השחורים אשר עליה, המטפחת הלכנה על ראשה והזות פניה החורים כמחטבים מאבן שיש לבנה, כל אלה יחד הפכו את הוד פניה למשחית ובלהה. בשוכה והשקט, כשקט בכור מות בקחתו נפש, העמידה את הנר אשר בידה על שן סלע מחומת בית הכלא ותנש אל אסתר ותלטש לה עיניה, עד כי כמדקרות חרב חדרו חדרי בטנה ותאמר:

„עתה, את היהודיה נפלת בידי באין מציל; דעי נא כי מושבך מאה אמה מתחת לארץ, באשר יד אדם לא תמצאך וגם לא יעלה על לב איש לבקשך פה.“

„הנה אפקיד רוחי ביד ה' אשר בלעדו לא יגף איש רגלו ולא יפל משער ראשו ארצה, ואם הוא לא יחפץ לשוא תתפארי; בלעדי ה' אין לאל ידך לעשות לי דבר, ואם הוא גזר אמר כי אגזר מארץ החיים, הטוב בעיניו יעשה, ואז אחת היא לי, אם בידך או ביד מרצה אחר.“
ענתה אסתר בבטחה והשקט.

וראקיציאנה, מבלי שים לב לדברי אסתר, הוסיפה ותאמר: „את שפכת בוז וקיקלון על כבודי, נשאת עלי חרפה והכלמתיני כלמות עולם, אותי, אשר מפני יחתו כל אלי ארץ פולין. — את וחייך עתה בידי, וברצוני תמותי בכור הזה מעט מעט ממותי רעב ואיש אל ידע מזה, לבר העקרב הזוחל שמה על קיר החומה.“

„האחד אשר כל חשך לא יחשיך ממנו ויודע כל סתרי תעלומות לב, הוא ידע,“ ענתה אסתר ותפרש כפיה למרום. „עין אי-תמותה הצופיה חדרי לב ובטן תראה מצוקת

מצוקת נפשי, ואזן שומעת זעקת עשוקים תשמע זעקתי גם אני החֶפֶה מפשע!”

”הַחֶפֶה מפשע?” קראה ראקיציאנה כחם לב ולא נתנה לאכתר לכלות את דבריה. ”את נוכלת, בת בליעל, לשון רמיה! זרון לכך השיאך לירש אותי, את גברתך! או אולי כסלתך השיאתך להיות כלי משחית לחבל בידי אנשי מרמה ובני בליעל?”

”את אשר עשיתי,“ ענתה אסתר בקול נמרץ וברוח כביר. ”עשיתי מלבי ומרוח מבינתי. ברצוני נדרשתי ללא שאלוני להביא לפני המלך את זעקת בני עמי העשוקים והרצוצים מתנרת המס ירך ואין מושיע.”

ראקיציאנה החרישה כמעט רגע, כאלו לכה הגה נצורות וגדולות. אחרי כן פתחה את פיה ותאמר בשובה ונחת לאמר:

”לכבי לא כן ידמה, לא מלבך עשית זאת, כי אם כיונה פותה אין לב נפתית למזמת אנשי זמה המבקשים להדיחני משאתי ולהכחידני מן הארץ; — אמנם אבזם ואלעג למו ולזמותם — ואת, אף כי אין לך הצדקה להמל עליך, אולם לבי נהפך בקרבי ורחמי נכסרו עליך ועל פתיות לכך יחד: הן את עודך צעירה לימים, ואיך תמותי ברמי ימיך; אכן נקה לא אוכל אנקך, זאת תביני גם את, ואם לא תתקני את הקעות אשר העוית נגדי, אין לי, למען משמרת נפשי, להכחידך מן הארץ. הן את תאמרי כי למען עמד אשר עשקתי ורצותי עשית זאת; הבה, לו יהי כדברך, אולם הלא המשפט למלך הוא, הוא האדון והוא השופט, יחקר ויירש היטב אם אמת נכון הדבר, הוא יקרא ואני אענה, ואם ימצא בי עון וחטא בדבר הזה

הזה, ייסרני כמשפט. אבל לך מה עשיתי כי תקלותני נגד כל צוררי וגלית סוד חלי-רע אשר דבק בי, לא בעוני ולא באשמתי, למען אבדני והשמידני, ואני לא ידעתך תמול שלשום, ומעולם לא עשיתי לך רעה.”

„אני בקשתי להשמיר ולאבד אותך?” אמרה אסתר במבוכת לב. „חי אל, כי זאת לא היתה מגמת פני! הן אמת נכון הדבר כי שנאתיך תכלית שנאה, גם שנאתיך כמשפט ובצדק, כמשפט לכל איש לשנא את הצר הצורר את עמו, ועל כן יצאתי לשמנך ולזעק עליך חסם, אבל לנבל ולבוזות אותך, בזאת לא חפצתי ולא עלתה על לבי.”

„אם בזדון או בשגנה, אבל עשה הלא עשית!” אמרה ראקיציאנה, ותוסף לדבר דברים רכים, כאלו אך טוב כלכה, אבל חזות פניה הקשה הוכיחה עליה כי אך בחלקות תדבר. ותאמר: „הן לבני יאמין לך כי לא למען נבל אותי גלית סודי, בכל זאת הבאת עלי רעה גדולה מאד וכמעט עשית אתי כלה. הן רואה אנכי כי תמימה ויבֵרֵאת אלהים את בעיניך, תורת ה' תשא עלי פִיך תמיד, ובכל אלה שכחת דברי מוסר החכם מכל אדם: ריבך ריב את רעך וסוד אחר אל תגל', גולה סוד הולך רכיל.”

„אמנם חטאתי חטאה גדולה!” ענתה אסתר במננת לב. „באמת סבותי לך בלי דעת רעה גדולה, וכל אשר לי נתתי, לו היה לאל ידי להעביר את הרעה מעליך ותהיה כלא היתה, אבל הה, החליפות אין להשיב!”

„הן אמנם זאת אין להשיב, בכל זאת בידך היא להטיב מעט את הרעה אשר הדחת עלי, ואם זאת תעשי לי

לי, ואדע כי באמת לא היה עם לבבך להרע לי.

„בדבר סוד מהלתך אשר גליתני הנני נכונה בכל לבי ונפשי לעשות כל אשר בידו, אף כי לא אדע מה לעשות;“
ענתה אסתר „אבל בדבר השטנה והעשק אשר...“

„לדבר הזה לא אשים לבי, זאת דבר המלך הוא, הוא יחרץ המשפט.“ אמרה ראקיציאנה בחפזון, מבלי תת לאסתר לכלות דבריה.

„אם כן איפוא אמרי נא מה לי לעשות ואעשה, אפס כי לא תהיה זאת לי לפוקה ולמכשל לב...“

„הן בגלותך את סודי לא יראת כי זאת תהיה לך לפוקה ולמכשל לב;“ קראה ראקיציאנה בקול נמרץ, עוד טרם כלתה אסתר את דבריה. „אולם הראשונות לא תזכרנה ולא תעלינה על לבי, אך אם תיטיבי את אשר הרעות, ואז גם אנדיל חסדי עמך עוד: אני אצליחך וארימך על גרם מעלות האֶשֶׁר אשר יעבר כל משכיות לבבך. ראי, הנך צעירה לימים ויפה עד מאד, עד כי גם המקנאים יודוך כי יפה הנך. אבל מה יתן ומה יוסיף לך יפיך, אחרי אשר נודע כי מסעי יהודה, העם הנבזה והנמאס יצאת? לזו היית בת נוצרית, כי עתה הצלחת ביפיך—ועתה שמעי נא עצתי וייטב לך! הנה עתה אין איש יודע מקומך איה; יד אדם לא תמצאך; הביאי נא את בשרך במים הקדושים וכואי במסורת ברית דתנו, אחרי כן תרחיקי נדוד מזה ותעברי את הגבול לארץ באַה־מען. רחוק על גבול ארץ בייערן, שם תשבי בנחלתי בתור שארת בשר הקרובה אלי, שמה לא יחסר לך כל מאומה...“

„אל תוסיפי לדבר עוד בדבר הזה!“ נתנה אסתר בקולה ותעצר את ראקיציאנה מדבר. „עד אנוע לא אכהש בה' ולא אשקר בדתו העתיקה, הקדושה והנאמנה.“

„הוי יונה פותה אין לב, עורת ועינים יש!“ קראה ראקיציאנה ועיניה כהו מכעס וקצף. „את יהודיה בזויה, עוד תערבי את לבך בכסלתך לבעט באשר וכבוד אשר מעולם לא קיית ולא עלה על לבך! כן תקים וכן תהיה. החזיקי במקו דתך הנפתלה, אבל דעי נא כי לא תצאי מבור הזה ויהי כי אם תאבי לעצתי, ואם תמאני, אזי את תמותי ברעב בבור הזה, ולי יצלה הפצי גם בלעך ובלעדי עזרתך.“

„באלהי לא אכהש ובאמונתי לא אשקר;“ אמרה אסתר בקול חרד, ועצמותיה רחפו, כי זכרה את אימת מות רעב. „אולם זולת זאת מה תאמר נפשך לעשות, הגידי נא לי, ואם אעצר כח לעשות, אזי...“

„דבר נקל מאד אשר כמעט איננו שׁוה כנוק הזמן לדבר עליו;“ אמרה ראקיציאנה בהפזון, מבלי תת לאסתר לכלות את דבריה, „שני רודפי כבוד ואנשי זמה, וולאדיסלאוו פיאסט והפחה מקראקאוו המה שנימו ראשי כל צוררי; המה יצרוך בלי דעתך לכלי חרש למזמתם הרעה. יפוך הוא הפח בידם ללכד בו את לב המלך וכלי המשחית לחבל אותי. האם תדמי באמת כי באהבתם או בחמלתם על עמך יעצום להביא זעקתם לפני המלך, אין זאת, כי אם תחבולת מרמה להראות את המלך רפה הרוה את יפוך; ולאחרית הדבר, אם בזאת יושע עמך, אם לא, לא ישימו לכם. אני והם יחד לא נוכל עמד,

או המה יפלו מבלי קום ואני אעמדה, או המה יעמדו ואני אפלה. על כן חשבתי מחשבות כי אנשי רמיה אלה ילכדו בחבלי תרמיתם, ולדבר הזה תושיע ירך לי. ועתה, אם את הדבר הזה תעשי לי, אבטיחך נאמנה כי המלך קאזיסיר ישיב את דתו האחרונה המעיקה על בני עמך.”

כרגע עצרה ראקיציאנה במליה ונהרה הופיעה על פניה, כי בראותה את אסתר מחרשת, השבה שלכה נפתה למזמתה. אחרי כן הוסיפה ותאמר:

”הן אמנם אז לא תוכלי לשבת עוד בעיר הזאת קראקאוו, אולם זאת דבר רק הוא, את תשבי באחד מארמונותי בארץ באהמען, את אלהיך תעבדי ואת כל הקי דתך תשמרי כמשפט כל בני עמך, לא תחסרי דבר. גם מרחוק אחשבה לך ואמלא כל משאלות לבך.”

”ומה תאמר נפשך ואעשה?” שאלה אסתר, בהתנבר עליה אימת מות רעב בכור תחתיה ואהבת החיים יחד.

”את זאת תעשי: את תעני בפני שלשה אצילים כי האלוף דאברין ופחת קראקאוו הסיתוך לשים רוש בין-משרת-ירק אשר שלחתי להביא מדודתך, ובשתותי את היין הזה עם המשרה נספחה עלי ספחת ושערות ראשי נמרטו; ואת נפתית על מזמתם משנאתך אלי, באמרם, כי אני היא הצוררת את היהודים בני עמך, וכל הרעות והצרות הכאות עליהם מידי להם הנה. ועל כן נגלה לך הסוד על דבר מקלעת השער, ועל פיהם היתה שומה לנלות את הסוד הזה לעיני כל השרים בחצר המלך. אפס אחרי כן הכה לבך אותך על עשותך זאת, ומקשל לכך לא נתן דמי לך כל היום

היום וכל הלילה ויאכף עליך לגלות לי את הנבלה הזאת ולבקש ממני סליחה. ואני אניד למלך, יען אשר התנחמת ותבך לפני, כך לבכי ואסלה לך, על כן נתתי לך ידים לברה מזה.

„מה?“ קראה אסתר בקול נמרץ. „פי יענה שקר וכזב בפני אצילים נכבדי ארץ? ואני אוריד לשחת אנשים צדיקים אשר משכו לי חסדם? לא, זאת לא תקום ולא תהיה! לא לא! מלעשות זאת נבחר לי...“

„למות ברעב;“ כלתה ראקיציאנה את דברי אסתר בקר רוחה. „בלי שפק תתכרכי בלבבך כי רק ליראות אותך בלבד ולהפיל עליך אימה ופחד בדברי, כל מנמת פני, אבל חרון אפי לא אעשה בך ולמות לא אתנך, — על זאת אענך: דעי, כי למען אשיג המלחמה על אויבי בנפש, אנוסה הנני להכחידך מן הארץ, אף כי נכמרו רחמי עליך ולא אחפץ במותך. או אולי תדמי בנפשך להמלט מידי ביד המקרה, גם זאת לא תהיה וחדל לעולם. משרתי הסרים למשמעתי והנאמנים לי גלו את אזני על דבר לכתך להראות את פני המלך, בשוכך סגרו עליך את הדרך ואת השומר לראשך הכו ארצה, ואת הנך יושבת בבור עמוק מאה אמה מתחת לארץ בתוך יער עב. אין איש יודע מקומך איה, ולבד האיש אשר יקבר את גויתך, לא ידענו איש לעולם. או אולי תקוי לנפלאות, אגולת היא, כבר בא קץ הפלאות, ונפלאות כל תעשינה בארץ. גם אל תעשי שקר בנפשך ולא תדמי כי תכבדי את לך, ולא תכבד עליך לשאת ולסבל מצוקות הרעב ומכאביו, לא, מדאבון לב וממפה נפש תילילי ותתיפחי באפס תקוה, תמרמי

תמרטי שערות ראשך ובבשרך תשרטי שרמתי, תלחכי את עפר הארץ ותמלאי פיד חציץ, בשר זרועך תאכלי ועצמותיך תגרמי מזלעפות רעב; בכליון עינים תצפי למוות, אבל עיניך תמקנה בחוריהן מרם יבוא. — השיבי זאת אל לבך, יונה פותה אין לב, השיבי אל לבכך! הוסיפה לדבר קשה. „אם אעזבך עתה לא אשוב עוד אליך; עוד בלילה הזה אֶץ לי מאד לשוב העירה, יען שעלי להזהר לבלי ידע איש כי אינני בעיר. את המפתח לבור הזה גם את האנשים אשר הביאוך הנה אקה עמי. אין איש ידע ולא יעלה על לב כל אדם כי נפש היה יש בבור הזה; כל זעקה, גם אם תרימי כשופר קולך כל תבוא לאזן איש. האחד היושב בארמון הזה מני אז הרש הוא, אזניו אטומות ולא ישמע, לא קול הנץ השם קנו בראש האלון, גם לא יליל הזאב אשר יליל בלילה בעבי היער ובחרבות המעברה העתיקה.“

„לא לא,“ קראה אסתר בנרון ותשם ידה האחת על לבה והשניה נשאה לשמים. „לא אדבר שקר, ולשוני כל תצמיד מרמה להדיח בזאת רעה על אנשים נקים מעון, וחטאתי לאלהים! הנני עתה בידך, עשי עמי כטוב בעיניך. אם אמצא חן בעיני ה' יצילני מידך ויעלני מבור הזה. את תאמרי, אין און שומעת זעקתי ואין עין רואה עניי ומצוקותי, הלא כתוב: הנזמע און הלא ישמע? אם יוצר עין הלא יביט? ועל דבר אימתך אשר תפילי עלי אענך בדברי נעים זמרות ישראל: ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם!“

„בפעל ידי אוכל להשיב לך על דבריך ולראותך כי הבל יפצה פיך;“ ענתה ראקיציאנה בקול מעורר זועה ופלצות

ופלצות, וכדברה הוציאה מצלחתה חרב פפיות זרת ארכה ותעופפנה על פני אסתר, אך אחרי כן השיבתה אל צלחתה ותאמר: „האמנם בראשונה, בְּדַרְכִי על מפתן בית הכלא הזה היה עם לבבי להדיח אני ידי בדמך את החרפה אשר נשאת עלי. קרדום ומעדר נכונים לכסות את דמך ולנצח בל יָדַע מכל הנעשה פה. אולם רוח אחרת היתה עמי ושניתי מחשבתי; עתותיך עוד בידך, בידך החיים והמות, ובחרת בחיים: הדרשי לאשר אשאלך, הישירי את אשר העוית נגדי, ואני אחתה גהלים על ראשך — אני אהיה אשת חסדך, טובך וכל הפצך בידי יצלחו. אולם אם תקשי ערפך לבלתי שמוע לעצתי ותוסיפי לנשות אחרי אויבי בנפש, אזי משמרת נפשי תאכף עלי להכחידך מן הארץ למען שלומי, ולמען המטר פחים, נפץ ואבני ברד על ראש שואפי וצוררי נפשי. — עתה בהרי לך באחת משתי אלה! ועתה חושי ומהרי לחרץ משפטך כי הרגעים קשים, לא אוכל התמהמה עוד, דמד בראשך!“

ככלות ראקיציאנה את דבריה האחרונים הביטה אסתר אליה בעיני תחנונים ותפרש אליה כפיה, אכן כרגע התאושה ותתעשת.

„לא!“ קראה בגרון. „לא, מאימת הקות ומפחדו לא אחטא לאלהים ולא אשים עלי חרפה להפיל תחנתי לפניך מנערתך בי ומיראתך עלי! כטוב בעיני ה' ולא כטוב בעיניך תעשי עמדי. הן את תדמי בנפשך כי אני בידך כחמר ביד היוצר, יען שבידך הכח והעז, אבל מחסי ומעזי לא כמחסך ומעזך, הלא כתוב: צופה רשע לצדוק מבקש להמיתו, ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו.“

הבה

„הבה אַת חסרת לב, הנה לפניך מנת חלקך וגורלך אשר בחרת לך!“ קראה ראקיציאנה בקול חזק ונורא בעזוז עברתה, ותמהר אל הנר ותאחו במפתח בית הכלא. „מותי! הקפי ברעב! המקי באפס תקוה!“

„את כל אלה אשא ואסבל, גם אמותה אם בזאת יהפץ ה',“ ענתה אסתר בכטחה: „אולם תקותי לא תאכזר וגם במותי אחסה כה.“

ויהי אך היה הַיָּה עם לבב ראקיציאנה לצאת מן הבור ולסגור את הדלת מאחריה, והנה קול שאון נשמע מעל המדרגות, קול צעדי גברים וצלצלי חרבות ורמחים.

„איה היא?“ קרא פתאם קול גבר. „בת בליעל, בנפשך הוא אם נפל משערת ראשה ארצה!“

מקול הדברים האלה נבהלה ראקיציאנה ועצמותיה רחפו, עד כי נפל הנר מידה ויכבה. אכן חיש מהרה זרה אור לפידים מפתח הבור, והנה שני אנשים ולרגליהם אנשי צבא חלוצים נראו על מפתן בית הכלא. אחד מהם היה האלוף דאברין והשני — המלך קאזימיר בכבודו ובעצמו.

המלך התעייף עינו חושים בחדר בית הכלא, ובראותו את ראקיציאנה ואסתר, שם פניו אל ראקיציאנה וישא את קולו בזעף אף ויאמר: „הנם לשים מְאָרְבִּים בדרך להתנפל על בנות עבדי ולשימן בבור השיאך זדון לך?“

„כי יראתי,“ ענתה ראקיציאנה עזות. „פן תכרח הכת השוכבה הזאת אשר שמוה אויבי לכלי תרמיתם וקשתם שקר טרם אבוא עמה במשפט. על כן קדמתי לשים אותה

אותה כבוד הזה ולשים עליה משמר עד כי יחקר ויִדְרֹשׁ הדבר היטב.

„הוי אדוני,“ קראה אסתר אשר אך עתה שב רוחה אליה, אחרי שעד כה היתה מְכֻּחַה בתמהון וכל המוצאות אותה כבוד היו כחלום חזיון לילה בעיניה. „אנא חוסה נא עלי, ואל תתנני למות מותי ענוים קשים ואכזרים — למות במצוקות רעב!“

„ומה?“ קרא המלך בקול חרד מחרון וכעס, בפנותו אל ראקיציאנה. „גם את הנבלה והמוזמה הזאת היה עם לבבך בליעל לעשות? אדוני האלוף דאברין,“ אמר אל ההולך לרגליו. „הואילה נא לשלה בטח את העלמה פֶּאָן קאפידלא מעל לגבולנו אל ארץ מולדתה באַהמען. אין נפשי להביאה במשפט על חמס ידיה, על עֲשָׂקָה ומרוצתה ועל אשר זממה לרצח נפש באכזריות נוראה.“

„האמנם אין נפשך להביאני במשפט?“ קראה ראקיציאנה כנואשה בצחק והתולים מְעַכְרָה וזעם. „האם לא חסד גדול הוא, המלך, לבלתי הסיר את הראש מעל האשה אשר אהבת נפש אַהֲבָתָה, כי אם לנרשה מעל לגבול ארצך כזונה עֲטִיָּה! רב תודות לך המלך, על חסדך זה! מי יתן ותמצא שלומים מְשָׁנָה בחיק היהודיה הזאת אשר היא תכלית כל העליליה היעוצה בינך ובין אויבי.“

„הואילי נא עדינה, לתת לי הרשיון לשלחך אל חדר ארמונך.“ אמר האלוף דאברין אל ראקיציאנה, בהושימו לה את זרעו לתמכה. „שמה תשבי עד רגע נסעך מזה.“

בעינים מזרות זקים וחצי מות הכיטה בפעם האחרונה על

על המלך, ואז נחפזה לרוץ מן הפתח מבלי הבט מאחריה . —

בלהות המות עם כל המצוקות והתלאות אשר מצאו את אסתר כלילה הזה עוללו לנפשה עלילות ברעה מאד , עד כי לא עצרה כח לשוב העירה עם המלך יחד, כחפצו וכחפצה גם היא . שבץ חזק מאד אהזה , עד כי היה כפשע בינה ובין המות , ולמחר נספחה עליו גם קדחת עזה מאד , ואיש לא האמין בחייה . האלמנה נאטאן , אחרי שהגידו לה מקום אסתר איה , עזבה את ביתה ותבוא אל אסתר בארמון היער לסעדה על ערש דוי . כמעט יום יום בא המלך הארמונה למען ראות בכבודו ובעצמו את שלום החלה היפה — כן כנה את אסתר . האלמנה נאטאן שכעה שבע שמחות ולבה עלץ מאד על כל הכבוד הזה . וכאשר רפתה המחלה מעט מעל אסתר בעזר הרופאים אשר חזקה עליהם מצות המלך להעיר כל כהם וחכמתם להעלות לה ארכה ומרפא , ואימת המות סרה מעליה , הפצירה בה דודתה להודות במו פיה את המלך על חסדיו הרבים אשר משך לה . וגם לא אחת ולא שתיים שאל המלך , אם יוכל לראות את פני החלה ? אסתר היתה עוד רפת כח מאד , עד כי בראותה את המלך שנית , אך ברב כח יכלה להוציא הנה מפיה ; אולם אור פני המלך , שיחתו הנעימה והליכתו העדינה עם נשים עדינות סעדו את לבה ואמצו את רוחה , עד כי מהרה שב כחה אליה . גם למדה לראות יום יום את המלך ולדבר עמו מבלי חת כעם אחד העם . והמלך אשר מעודו נטה לכבו אחרי נשים יפות דבקה נפשו באסתר ולא העלים את אהבתו העזה ליהודיה היפה . כל היום מן הבקר עד הערב ישב בארמון

בארמון היער וַיִּמְתַּק עִמָּה כֶּתֶק רַעִים, וְרַק הִיא הִיתָה
שִׁיחָתוֹ וְשַׁעֲשְׁעֵיו. וּבְהַפְרָדוֹ מֵעֲלִיָּה הוֹסִיף לְהַתְּפִילָא יוֹם יוֹם
עַל רוֹחַב בִּינְתָה וִיקַר רוּחָהּ, וְיוֹם יוֹם גְּדֻלָּה שִׁמְחַת לְבוֹ עַל
תְּמָתָה וְעֲנֹת צִדְקָתָה, וּכְשִׁמְחָתוֹ כֵּן אֶהְבְּתוּ.

ואסתר בשוכה כלה לאיתנה הראשון ותרא כי סחר
תעזב את ארמון היער ותשוב העירה אל דודתה, בכתה
מאד ונפשה לא ידעה מה. בעת הזאת בעוד שדמעותיה
על לחייה יצקו רוח הן על פניה ביתר שאת, הופיע המלך
בכבודו והדרו. המלך קאזימיר אשר מימי נעוריו היו לו
תמיד מהלכים עם עלמות עדינות הבין כרגע מקור דמעותיה,
ולא אחר לנלות לה את אהבתו אותה, וכי נפשו דבקה
בה באהבה נצחת.

ויהי כשמע אסתר את דברי המלך והתנלות לכו,
נבוכה מאד ותוד פניה נהפך עליה למשחית. אולם המלך
קאזימיר חכם הלב ונבון דבר הבין כרגע את נסבת מבוכתה
ויאמר: „אל נא, ידירות נפשי, אל תחשבי עלי מחשבת
און כי יש עם לכבי דבר בליעל להריחך מעל דת אלהי
אבותיך ואמונתך בה' בחזק יד או בדברי חלקות; חלילה
לי מה' להעביר תחת שכט ממשלתי את רוח האדם ורגשי
לכבו; קנאת הדת לא מצאה קן לה בלבי; בהלך נפשך
בדת אלהים, בו לא תנע יד ממשלתי, המשפט הזה לאלהים
הוא. אל תיראי ואל תחת, סחמד נפשי, תחזיקי בקעוז
דתך, דבר לא נעדר, כאשר עד עתה ואין מפריע.“

הדברים האלה הניחו רוח אסתר ופניה צהלו. ותפל
לרגלי המלך להביע לו תודת לבה על חסדיו הרבים, אבל
ששון לבה ועליצות נפשה העתיקו ממנה מלים. והמלך

מהר להקימה מן הארץ וישק לה ויאמר: „ידעתי גם ידעתי את תורת לבך, כי דומיתך תענה עליך יתר הרבה מכל שפתי נאמנים. אך לא עליך המשפט להודות לי, כי אם עלי להודות לך על השייך לי אהבתך אל היקי. ומהיום והלאה נפשי קשורה בנפשך בעבותות אהבה אשר לא תנתקנה לנצח, ואין מפריד ביני ובייך, כי אם המות.“ וסוף דבריו היה לאמר: „הארמון הזה אשר יוסה ראקיציאנה לשומו לבית כלאך ולבור עזני ויגון, הנני נותן לך למתנה לצמיתות, הוא יהיה אחותך ונחלתך לעולם.“ ובארמון הזה בחרה אסתר אחרי כן לשבת בו הרחק מתשואות קריה זהמון אדם.

האלמנה נאטאן השתאָתה לא מעט לשמע השמועה הזאת מפי המלך כי הארמון נתון לאסתר וכי הוא נחלתה וקנינה לעולם. נסיונות ימי חייה הארוכים העירו בלבה לשמע החסד הגדול הזה מחשבות ממחשבות שונות מרגיזות לב, אולם באמר לה המלך כי את מכתרה ומשלח ידה תעזב לבנה אשר יותירו לטובה בתו לו לבדו חקים טובים — פרוויליגיאן — והיא תשב תמיד עם אסתר בארמונה, הדברים האלה הניחו את רוח הוקנה, ומחשבותיה אשר הרגיוו לבה ראשונה כמוץ עברו.

לשמע הקרות אשר נקראו ויאתיון בארמון היער המה כל העיר קראקאוו. החמס והרצה הנורא אשר יוסה ראקיציאנה לעשות לאסתר היטיפו האיבה והמשטמה בלב יושבי העיר לראקיציאנה ורגשי חמלה ואהבה לאסתר. ועל כן גדלה שמחתם מאד בשמעם שבר ראקיציאנה ומפלתה, וביותר גדלה עליצותם, בשמעם כי בת הבליעל הזאת גרשה

נרשה מן הארץ מבלי שוב בה לעולם, וזאת היתה ליסועה להפך את לב העם לטוב, בשמעם כי המלך חיטקה נפשו בבת יהודית ותדבק בה לאהבה אותה, אשר לולא זאת עוללה השמועה הזאת, בלי שפק, עלילות ברעה לנפש העם. וגם בעיני סגני הארץ ונכבדיה טוב הדבר מאד, באמרם שמפני אהבת המלך לבת ישראל אין לירא ולהרגיז את לבם, כי בת ישראל לא תמשל ברוחו כבת חורים ואצילים. גם זה הדבר אשר אכתר היתה מולדת דת ישראל היה להם מכטח עז, כי אם יראו שדרוש להפצם להפריד בינה ובין המלך, יהיה לאל ידם לאקפ עליו בעז חקי דת הנוצרית.

וליהודים יושבי קראקאו וכל ארץ פולין היתה אהבת המלך קאזימיר את אכתר לששון ולשמחה. מלבד ההנחה אשר עשה להם המלך טהרה מעקת החקים הקשים והכבדים אשר העיקו אותם בחוקה זה ימים רבים ורוח להם לעת תיה, קוו לטוב גם לימים יבואו, כי ידעו מאד שאכתר תהיה להם לפה ולמליץ ומחסה עז לכל עמה. גם למותר היתה תורת הרב רבי יאסען אשר הורה לדעת — למען הניח רוח הקנאים — כי אכתר לא חטאה לאלהים בתתה את דודיה להמלך קאזימיר, וה' לא יחשב לה זאת לעון, יען שבזאת ינשע ישראל וכי איננה נופלת מאכתר אשר חיתה לפנים בישראל הנזכרת בספרי קדש לתהלה ולברכה, ומעשיה נזכרים ונקראים בכל דור ודור; כל זאת למותר היתה, כי לא היה פוצה פה לדבר עליה סרה, ולא עלה על לב איש לחשב עליה תועה, כי אם היתה לתהלה ולברכה בפי כל. זולתי אחד מכל היהודים יושבי קראקאו לא שמח בשמחת ישראל, כי אם נאנק דם לשמע

לשמע השמועה הזאת, ואהבת המלך את יאסתר דכאה
 לעפר נפשו. האחד הוא אליעזר בן האלמנה נאמאן. הן
 אמנם נפשו ידעה מאד כי כנגד שמים מארץ כן גבה
 רוח אסתר מרוחו, והיא היתה בעיניו כבת שמים אשר
 בקהל בני אדם כל תחד כבודה, וככל זאת אהבתו
 אליה יקדה כיקד אש. ועתה מה השתוחחה נפשו,
 בשמעו מפי אמו כי תקותו גם אהבתו לנצה אבדו. "הוי",
 קרא בקול בזכים ועיניו זרמו דמעות. "ידעתי זאת מראש!
 ידעתי גם ידעתי כי היא לא תהיה לי ואנכי לא אחיה
 לה, אבל הה, אהבתי אליה בווערת כאש בקרבי ותיקר
 בלבי עד ארד שאולה!"

בני ישראל יושבי ארץ פולין לא נתעו בשוא
 ותוחלתם אשר יהלו לטוב על ידי אהבת המלך את אסתר
 לא נכזבה. מן העת ההיא והלאה נפצו משפחות בני
 ישראל בארץ פולין וירבו ויעצמו במאד מאד ככתוב בספרי
 דברי הימים למלכי פולין. ומני אז ישבו בקרבם ויהיו
 כמעט לעם אחד ככל הגות רוחם ותהלוכותם בבית ובחויץ.
 משפטי חוקים חדשים וחקים טובים, מהם גם מוזרים, נתנו
 להם. משפט היהודים — ידשעם רעכט — אשר נתן להם
 לבדם היה להם למגן להגן על נפשם ועל רכושם. ריב
 ומשפט כי היה בין יהודי ובין אהיו הביאו אל ראשי
 עדתם, ואין לזר להתערב בדברי ריבותם. גם מליצי
 יושר — אדוואקאטען — נתנו להם אשר רבו את ריבם ועזרו
 למו לנקותם מכל השד ועלילה. אם שמו להם עלילת דם
 ילדי נוצרים, לא נחרץ משפטם, כי אם על פי ששה
 עדים: שלשה נוצרים ושלשה יהודים. והאיש אשר שם
 להם את העלילה ולא יכל להוכיחה עליהם בששה עדים
 כמשפט

במשפט, נשפט קשה כדון מלשין ושם עלילת שקר. אם נפלו על יהודי גנבים שודדי ליל ושכניו הנוצרים לא חשו לעזרתו בקראו אליהם לעזרה. ענש נענשו בענש כסף רב. גם הפשה נתן להם מעקת החק הקשה אשר אָסר אָסר עליהם למכר כל דבר לנוצרי או לקנות ממנו, ומני אז והלאה היה להם המשפט לעשות מקנה וקנין עם הנוצרים ככל אות נפשם. והכהנים אשר יניאו את לב הנוצרים מלעשות מקנה וקנין עם היהודים ענש יענשו קשה. אם הריק איש יהודי הרב או סבין על נוצרי, אז היה משפטו לשלם רק לימרא פלפלין ונקה. ועוד חקים טובים פאלה אשר אין פה הטקום לספרם כלם כי רבים המה (*) וכל חקי המלך קאזימיר אלה אשרו וקימו גם כל זקני פולין — ספאראספן — באכפת המדינה — שיים, לאנדסמאג — (**) ומלבד אשר הוסרה מהם החרפה לשאת כל אות חרפה וקלון, מורשת ימי קדם, כמו: כובע מעקל כקן, אפן קטן על החזה, מלואה ירוקה — געלבער לאפפן — על השכם. ויכלו ללכש בגדי עם המדינה — לאנדסמאג — ולשאת רבידי זהב, מלבד זאת נתן להם הרשיון לשאת הרב — רעגען — על הירך ככל האצילים לאות גבורה ונדיבות — ריטשער — (***) . גם מהלכים נתנו להם לעבודת הצבא אם הפצו בזאת. גם נעשתה להם הנחה מהמסים אשר הושתו בימי קדם על היהודים לבדם יתר על כל המסים

(*) עיין סופרי ד"ה לעם פולין קארא ודלוגאש. Caro Dlugosz גם

(Longinus)

(**) שפערענבערג — Sterenberg

(***) לעלעוועל — Lelewel bei Sterenberg. S. o. D. a.

a. 78—80

המסים אשר שלמו ככל אורחי הארץ. גם משמרת המלך — קאניגס-געלייט — נתנה להם לשלח עשה פרסאות מעל לנבול. גם בממלכת שלעזיען אשר על כסאה ישב אחד מבית פֵיאסט הפשה וחירות רבות נתנו להיהודים במליצת המלך קאזימיר שֵאָר בשר למלך שלעזיען. ומעת ההיא נפצו משפחות יהודים רבות גם בארץ שלעזיען העליונה. סוף דבר, גדולות ונצורות פעלה אסתר בעד עמה, אשר עקבותיהן עוד נודעו גם בימינו אלה, אחרי חדל עם פולין מהיות ממלכה בארץ.

נפלאתה אהבת המלך קאזימיר לאסתר מאהבתו לכל הנשים אשר אהב לפניה: אותן אהב רק אהבת בשרים, לא כן את אסתר, אותה אהב אהבת רוח ונפש. ועל כן נפלאתה אהבתו לה גם בזאת, כי אהב אותה אהבה נצחת וממשכה עד יום מותה, ואחריה לא יסף לאהב כל אשה, אשר לא כן היה עמדו באהבתו לנשים עד אסתר, אשר כלבוש החליפן וחלפו. ולא את לב המלך קאזימיר לכד קנתה אסתר, כי אם את כל לב עם פולין. ענות-צדקת היהודיה היפה, שבתה תמיד בארמונה הרחק מהמון קריה ותשאות אדם רב, מבלי הראות את פני איש, עד כי רבים מיושבי קראקאו לא ראוה מעולם, גם נדבת רוחה ומפעליה הטובים לכל איש בכלל ולעניים ולאביונים בפרט מבלי הבדל דת ועם, כל אלה יחד הטו אליה לבות בני פולין לאהבה אותה ולכבדה מאד מאד (*).

וכבדוה

(*) כל סופרי ד"ה יעידו כי היתה צנועה וענות לב אין כמות וששה לעשות צדק וחסד לעניים ולכל אדם מבלי הבדל דת ועם, ע"כ כלם אהבוה וכבדוה. ועי' אסתר-קא לכולגארין בהערה 7.

וכבדוה בעד חסדיה ומפעליה הטובים אשר פעלה להם, אהבוה וכבדוה עוד ביתר שאת על החזיקה במעוז דת משה וישראל בכל לכבה ונפשה מבלי נטות ימין ושמאל, כאשר יעידו על זאת פה אחד כל סופרי דברי הימים למלכי פולין. ויש מהם אשר יענו נאמנה, כי אסתר גזרה אסר ויקם לה לגדל את ארבעת ילדיה (*) אשר ילדה להמלך קאזימיר בדת משה וישראל. כי המלך באהבתו אותה אהבת נפש לא יכל להשיב את פניה ונאות לה גם בזאת, על אף אנשי הרוח (**) אשר אמצו והעירו כל כהם להניא אותו בדבר הזה. אכן רבי סופרי דברי הימים יגידו כי רק את שתי בנותיה לכד הצליחה לה לגדל בדת משה וישראל, אבל בדבר שני בניה לגדלם בדת משה וישראל לא צלחה לה חפצה, והמה גדלו בדת הנוצרית.

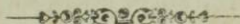
אחרי אשר אסתר ראתה חיים שנים רבות עם המלך קאזימיר אשר אהבתו לה הלוך הלכה וגדלה מיום ליום, חלתה מחלה עזה וממשכה אשר מתה בה. המלך לא נתן דמי לו ולא נתן שנת לעיניו, ימים ולילות בלה על ערש דוי אהובתו; אסף כל רופאי אייראפא אנשי השם, אבל כלמו לא עצרו כח לעצר בעד המות, ואסתר נר נשמתו כבה לנצח. ותנוע אסתר ותאסף אל עמיה בתפלה לאלהים בעד נפשה — ולמלך בעד עמה. ותקבר בקברת ישראל בעיר קראקאוו כבקשתה לפני מותה. כל העיר קראקאוו וכל

(*) שני בנים נימערץ אונר פעלקא — Nimerz und Pelka ושתי בנות אשר שמן לא נודע. ועי' גראטץ חלק שביעי צד 403
(**) גייסטליכע. כמו אויל הנביא מושוגע איש הרוח (סוגע מ' ו')

וכל ארץ פולין כיהודים כאי-יהודים בכוה ויספרו לה. והמלך קאזימיר מאן להתנהם על מותה עד יום מותו ולא יסף לאהב עוד אשה כל ימי חייו.

על קברה אבן לא יקרה ועליה כתובת קטנה בשפת עברית: „זאת קבורת אסתר אוהבת עמה ודהה.“ — זאת מצבת קבורת אסתר אוהבת המלך קאזימיר הגדול! כן בקשה לפני מותה העונה בחייה ובמותה.

תם

מעות לתקן

תקן	מעות				
„ליפו“	תחת	„ליפו“	28	שורה	2
„דגו“	—	„הכו“	14	—	15
„יפיש“	—	„יפיש“	10	—	16
„ובכודות“	—	„יכבדות“	2	—	22
„השמיע“	—	„השמיעו“	5	—	31
„יפיה“	—	„יפיה“	20	—	46